

Jaarboekje van het Oudheidkundig Genootschap "Niftarlake" 1938

<https://hdl.handle.net/1874/9554>

JAARBOEKJE
VAN HET
OUDHEIDKUNDIG GENOOTSCHAP
„NIFTARLAKE”

1938

ELECTR. DRUKKERIJ H. J. SMITS
OUDE GRACHT 231 — UTRECHT.

L. S.

Het is een verblijdend teeken, dat de Redactie weer het Jaarboekje aan de leden van „Niftarlake” kan aanbieden. Nog altijd immers bevat de Vechtstreek en het Gein een verrassenden rijkdom aan historische gegevens, welke door de belangstelling en medewerking onzer leden het jaarboekje met interessante bijdragen vullen.

Moge het historisch en oudheidkundig werk der schrijvers, die ook dit jaarboekje met hunne pennevruchten hebben verrijkt, bij onze leden het zelfde gulle onthaal vinden als in vorige jaren.

DE REDACTIE.

BESCHERMHEER.

Jhr. Mr. Dr. L. H. N. BOSCH RIDDER VAN
ROSENTHAL,
Commissaris der Koningin in de Provincie Utrecht.

BESTUUR.

Mr. Dr. J. W. VERBURGT, Wassenaar, *Voorzitter*.
Mej. W. F. GREVENSTUK, Baambrugge,
Secretaresse.
J. D. BASTERT, Breukelen, *Penningmeester*.
Dr. D. A. W. H. SLOET, Abcoude.
L. SCHIEFHART, Vreeland.
JAN VAN DER LIP, Utrecht.
Pastoor A. E. RIENTJES, Maarssen.

Dagelijksch Bestuur.

N. BASTERT, te Loenen.
Dr. A. M. HARTOG, te Maarssen.
Mr. W. B. WESTERMANN, te Maarssen.
E. G. WENTINK, te Aerdenhout.
Ir. F. C. C. Baron VAN TUYL VAN SEROOSKERKEN,
te Zuilen.
Dr. J. J. F. STEIJLING, te Maartensdijk.
J. TROUW te Abcoude.
JOAN VIS, te Abcoude.
G. J. WEIJLAND Jr. te Loenen a. d. Vecht.

REDACTIE JAARBOEKJE.

Mr. Dr. J. W. VERBURGT, te Wassenaar.
Pastoor A. E. RIENTJES, te Maarssen.
Mej. W. F. GREVENSTUK te Baambrugge.

LEDEN.

Aalsmeer:

H. Bax.

Abcoude:

Ds. G. G. J. Bleeker.
Dr. J. H. van Gortel.
W. F. Pape.
Deken J. C. Rooswinkel.
Past. Dr. D. A. W. H. Sloet
Ph. W. Timmer.
Mr. A. L. des Tombe.
J. Trouw.
Joan Vis.

Aerdenhout:

E. G. Wentink.

Amersfoort:

G. Adriaans.

Amsterdam:

A. J. Boom.
Prof. Dr. K. H. Bouman.
K. H. Broekhoff.
Mr. A. le Cosquino de
Bussy.
Fr. Duyvensz.
I. Goudstikker.
Mevr. Dr. L. Heyermans.
J. C. Jurrjens.
P. A. Kater.
Koninklijk Oudheidkundig
Genootschap
D. van Lanckeren Matthes.
J. H. Roozenschoon.
Mr. J. A. van Sonsbeeck.
Mr. P. G. van Tienhoven.
J. M. Vrickx.
Mr. P. L. de Vries Feyens.
Mevr. Marie C. van
Zeggelen.

Ankeveen:

E. R. D. Schaap.

Baambrugge:

C. L. Dekker.
Mevr. H. G. Geursen-
Blaauw.
Mej. Wilh. F. Grevenstuk.
Mej. E. van der Lee.
Ds. P. Six Dijkstra.
G. van Walbeek.

Baarn:

P. E. Tegelsberg.

Batavia:

Prof. Dr. A. Grevenstuk.

De Bilt:

Mr. J. H. M. A. Doude van
Troostwijk.
L. P. van Seerenberg.

Bilthoven:

W. P. J. Suringar.

Blaricum:

Th. S. van Linge.

Breukelen:

Dr. M. H. J. Adels.
J. D. Bastert.
D. J. M. Bianchi.
Mevr. C. H. Breen-Parker
Verboom.
St. Breuninghoff.
A. A. ten Broek.
Pastoor J. van der Burg.
Mevr. de Wed. A. H. Colen-
brander.

A. H. Doude v. Troostwijk.
 F. J. de Freytag.
 Mr. H. C. L. van Ginkel.
 E. de Graaf Wz.
 Herm. v. d. Grift.
 G. C. Hoekstra.
 A. van der Horst.
 E. B. van Julsingha.
 J. Kasteleijn.
 Mevr. de Wed. C. W.
 Matthes.
 Hans Matthes.
 J. Molenkamp.
 Mej. W. M. Parker Verboom
 Jhr. Dr. L. H. Quarles van
 Ufford.
 Jhr. Mr. H. H. Röell.
 Dr. K. de Snoo.
 Gerbrand Vis.
 C. W. de Vries.

Bussum:

J. G. Nordemann.
 J. Schermer.
 Mevr. A. Willet-Roosenburg

Doorn:

Jhr. J. K. Lampsins van den
 Velden.

Driebergen:

Jhr. P. P. de Beaufort.

's-Graveland:

L. A. Boéré.
 Mr. D. J. A. Baron van Ha-
 rinxma thoe Slooten.

's-Gravenhage:

G. C. Ansoul.
 Bureau der Rijkscommissie
 voor de Monumenten.
 Jhr. Mr. C. Dedel.

Groningen:

Pastoor F. J. Schoemaker.

Haarlem:

C. Maarschalk.

Hilversum:

R. C. W. Baron van Boet-
 zelaer.
 D. de Bree.
 Ds. J. van Bruggen.
 Deken H. F. Frank.
 C. L. Heek.
 A. Roland Holst Jr.
 J. Kardux.
 Dr. W. F. K. Kooiman.
 Generaal-Maj. E. Luden.
 C. Metzelaar.
 J. W. van Schagen.

Kortenhoeft:

J. E. van Nes van Meerkerk.
 De Stichting „Curtevenne”.

Krommenie:

P. van Walbeek.

Leiden:

G. A. A. Middelberg Wz.
 Mevr. de Wed. C. H. L. Pel-
 tenburg-van Dorsten.

Loenen:

N. Bastert.
 G. J. Dokkum.
 Mr. W. I. Doude van
 Troostwijk.
 P. J. Houtzagers.
 C. de Joncheere.
 Dr. M. A. de Jongh.
 J. M. C. van Kempen.
 Mevr. de Wed. Mr. H. P.
 Loggere.
 L. H. Sondaar.
 H. A. P. M. Tervooren.
 G. J. Weijland Jr.

Loenersloot:

G. Kalff Azn.
 Ir. E. Middelberg.

VIII

Loosdrecht:

Mevr. Wed. Mr. F. van
Beusekom-van Foreest.
Mr. R. H. Erdmann.
Mr. Dr. N. J. C. M. Kap-
peyne van de Coppello.
Ir. J. Loeff.
W. F. Sondaar.
Jhr. Q. J. van Swinderen.
W. J. Voogsgeerd.
Dr. C. W. van Wieringen.

Maarsse:

T. P. Alta.
K. Broertjes.
J. W. van Duinen.
M. H. Eggink.
A. M. Hartog.
J. Homan van der Heide.
Ds. A. v. d. Kooy.
Ir. W. C. van Kuyk.
M. Oskamp.
Pastoor A. E. Rientjes.
Mr. H. J. Scheuer.
J. N. Servaas.
H. J. Stevenhagen.
H. P. Vader.
H. A. Verwoolde.
Mr. W. B. Westermann.
C. E. Wolff.
Wybren Wijmstra.

Maarsseveen:

Hendrik Booy.
Jhr. J. Huydecoper van
Maarsseveen.
C. J. Rijsterborgh.

Maartensdijk:

Dr. J. J. F. Steijling.

Nederhorst den Berg:

Mevr. C. A. Pos-Kofoed.
G. Graaf Schimmelpenninck.
Ds. H. P. Stegenga.
A. M. van Termey.

Nieuwersluis:

B. H. Blankenberg.
Mevr. Wed. Th. W. Blijden-
stein.
Douair. A. Baron de Girard
de Milet van Coehoorn.
Kapt. J. J. van Moorsel.
Mevr. Wed. Mr. U. H. van
Notten-Doude v. Troost-
wijk.

Nigtevecht:

C. Hennipman.
J. M. H. Hopman.
G. A. van Wees.

Noordwijk:

Dr. F. C. Wieder.

Nijmegen:

H. J. van 't Lindenhout.

Oosterbeek:

Mr. E. van Beusekom.

Rossum:

A. F. van Goelst Meijer.

Rotterdam:

Bibliotheek der gemeente
Rotterdam.
Jhr. P. H. A. Martini
Buys.

Rijswijk (Z.H.):

W. H. Geertsema.

Simonshaven:

Ds. H. E. Stegenga.

Sunderstead Surrey
(Engeland).

Mej. A. Bon.

Tienhoven (U.):

A. A. van den Hoorn.

Utrecht:

J. B. P. Biegelaar.

A. P. N. den Daas.

R. van Gaasbeek.

Pastoor L. J. v. d. Heijden.

Jhr. Dr. B. M. de Jonge van
Ellemeet.

J. Th. van der Laan.

H. van der Lip.

Jan van der Lip.

A. Ph. Ridder.

Mevr. E. W. Ruwers-
Becker.

Mr. W. C. Schuylenburg.

Mr. L. Sillevius.

H. J. Smits.

Otto van Tussenbroek.

Dr. H. van der Vuurst de
Vries.

Dr. Jac. Zwarts.

Velp:

V. L. Baron v. Boetzelaer.

Vreeland:

K. M. J. de Cleyn Brem.

C. J. G. Repelius.

L. Schiethart.

Wassenaar:

Mr. Dr. J. W. Verburgt.

Weesp:

W. A. van Dockum.

Th. J. Houtman.

H. de Kloet.

N. Smit Jzn.

R. Wartena Szn.

Wijk bij Duurstede:

B. Schoenmaker.

Zandvoort

Mevr. A. G. Pos.

Zeist:

J. A. Lantsheer.

Zuilen:

Ds. P. C. de Groot.

Ir. F. C. C. Baron van Tuyll
van Serooskerken.*Zunderdorp:*Mevr. Ds. J. A. Gerth van
Wijk-Bastert.*Zwolle:*

Dr. G. A. B. Fijnvandraat.

DONATEUR

Dr. H. Th. 's JACOB, Huis ter Heide, Zeist.

IN MEMORIAM

Dr. C. BROEKSMIT, te Utrecht.

J. G. Th. GREVENSTUK, te Baambrugge.

Mevr. de Wed. M. H. LADDÉ, te Nigtevecht.

C. W. MATTHES, te Breukelen.

Mevr. de Wed. C. MATTHIJSSEN-Roland Holst, te Loenen
a.d. Vecht.

Kapitein J. J. VERMEULEN, te Amersfoort.

IN MEMORIAM

J. G. Th. Grevenstuk,
in leven Secretaris van ons Genootschap.

Und nennt man die besten Namen,
so wird auch der seinige genannt,
(Heinr. Heine).

Er zijn alweer ettelijke maanden verstreken sinds onze hooggeachte Secretaris, wijlen de heer J. G. Th. Grevenstuk het tijdelijke met het eeuwige verwisselde. Vier dagen later, op dien zonnigen Februari-morgen trok 'n lange stoet van familieleden, vrienden en bekenden naar den doodenakker om een zorgzaam vader, een trouw vriend en een werkzaam burger naar zijn laatste rustplaats te brengen. Ook Niftarlake was daarbij vertegenwoordigd.

Een woord van eerbiedige en dankbare nagedachtenis moge in ons Jaarboekje, het boekje, waarin hij gedurende een lange reeks van jaren, bijna zonder onderbreking, zijn historische studiën en onderzoekingen in het licht stelde, op zijn plaats geacht zijn.

Wij, die als vriend voortdurend met den overledene in nauw contact kwamen, weten, nog meer dan anderen, welk een warm hart hij ons Genootschap toedroeg. Van de vele colleges en vereenigingen, waarvan hij deel uitmaakte of lid was, had Niftarlake een groote plaats in zijn hart gekregen. Bijna geen bezoek ging voorbij of wij spraken over het Genootschap en al wat er mee in verband staat.

Met opgewekte stem en vreugde in de oogen gewaagde hij dan van de geslaagde Excursies, de goed verzorgde Jaarboekjes, den groei van het ledental e.m.d. En ging 't soms minder voor den wind, dan had z'n stem niet dien opgewekten klank en miste men in z'n oogen dien vreugdeglans. Zoo leefde de heer Grevenstuk geheel en al met de ups and downs van Niftarlake mede, het was a.h.w. een stuk van z'n leven, omdat hij

XII

zelf had meegewerkt het in 't leven te roepen, het had zien opgroeien en groot worden. En in dit groei-proces heeft hij een niet onbelangrijk aandeel gehad.

Na een kwarteeuw aan den opbouw te hebben medegewerkt, was hij, op hoogen leeftijd gekomen, min of meer genoodzaakt zijn werk neer te leggen. Het Secretariaat begon hem wat druk te worden en de verzorging van het Jaarboekje vergde te veel van zijn krachten. Bij de droefenis van het scheiden van dezen hem dierbaar geworden arbeid, bleef hem de vreugde dit werk door zijn dochter — onze tegenwoordige Secretaresse — te mogen zien voortgezet. En die vreugde was hem tevens een troost.

De overledene heeft het zilveren bestaansfeest van ons Genootschap — zijn geesteskind — mogen beleven en meevieren. Dien dag was ook zijn feestdag, toen was zijn hart vervuld van vreugde over hetgeen bereikt was en van rechtmatige trots over de afgelegde baan.

Het Genootschap is hem veel verschuldigd, omdat hij het veel heeft gegeven. Met erkentelijkheid en dankbaarheid zal zijn naam steeds onder de groote werkers voor het Genootschap genoemd worden en zijn nagedachtenis zal bij ons allen immer hoog in eere blijven.

JOAN VIS.

Jaarverslag.

Op 30 Juni 1937 werd in Hôtel „De Kampioen” te Nieuwer-sluis de jaarlijksche Algemeene Vergadering gehouden; aanwezig waren volgens presentielijst 15 leden.

Nadat de Voorzitter deze vergadering, die nog in het teeken van het 25-jarig jubileum stond, geopend had, bracht hij hulde aan de Heeren Bastert, Doude van Troostwijk en Schiethart, welke als Commissie op zulk een voortreffelijke wijze het zilveren feest op Kasteel „Nyenrode” op 22 Juni hadden voorbereid.

Spreeker herdacht daarna de in den loop van het jaar overleden leden van ons Genootschap, hetwelk staande werd aangehoord.

Ingekomen was een dankbetuiging voor het aan Hare Majesteit de Koningin op den dag onzer feestviering gezonden telegram.

De Secretaris bracht daarna het jaarverslag uit, waarover niemand het woord verlangde. De Voorzitter maakte van de gelegenheid gebuik om waardeerend te gewagen van hetgeen de Secretaris, de „veteraan” van het genootschap, in de vijf en twintig voorbijgegane jaren voor „Niftarlake” gedaan had.

Uit het verslag van den Penningmeester bleek, dat er een saldo aanwezig was van f 533.27. De Heeren Colenbrander en Weyland controleerden deze rekening en bevonden haar in orde, waarna de Penningmeester, met dank voor zijn zuinig beheer, werd gedéchargeerd.

Aan het verzoek van den Heer Bastert, om het boek van Mevrouw Marie van Zeggelen „De Plaetse aan de Vecht” voor de bibliotheek van Niftarlake aan te vragen, werd gaarne voldaan.

Een punt van bespreking was de op initiatief van ons Genootschap gevormde Commissie voor de Vecht en het Oostelijk en Westelijk Plassengebied. De Voorzitter lichtte toe, hoe deze Commissie was samengesteld en wat resultaten al waren

XIV

verkregen. Hij zou gaarne een richtsnoer voor de toekomst hebben.

Naar aanleiding van deze woorden had een breedvoerige bespreking plaats, waarna werd overeengekomen, het eerste jaar aan deze Commissie een bijdrage toe te staan van f 50.—. Volgend jaar kon dan opnieuw een beslissing worden genomen, en overwogen, wat verder te doen.

Omtrent een te houden excursie kwamen diverse voorstellen aan de orde: Hoorn, Urk, Zuiderzee-plaatsen, Amsterdam, etc. Gekozen werd Hoorn, terwijl als Commissie ter voorbereiding dezer excursie natuurlijk werden aangezocht de Heeren Bastert en van der Lip, die beiden reeds jarenlang op zoo uitnemende wijze de regeling in handen hadden.

In de ontstane vacatures door het overlijden van de Heeren van Beek, Jhr. van Sypesteijn en Warmolts werden gekozen de Heeren Colenbrander, Trouw en Weyland, terwijl de Heer Pastoor A. E. Rientjes bij acclamatie werd benoemd tot Hoofd-bestuurslid. Allen werden bereid gevonden, als zoodanig zitting te nemen.

Ter gelegenheid van het zilveren jubileum van ons Genootschap werd besloten, ditmaal het jaarboekje meer luxueus te doen verschijnen.

Van den Heer A. F. van Goelst Meyer was het verzoek binnengekomen, een herdruk van het eerste jaarboekje in overweging te willen nemen. Besloten werd, dit alleen te doen plaats vinden, als er voldoende vraag naar bleek te zijn, hetgeen tegelijk met de verzending van het jubileum-jaarboekje per circulaire aan de leden zou worden bekend gemaakt, om zoodoende in ieder geval dien herdruk buiten bezwaar van de „schatkist" te doen plaats vinden.

De Heer Grevenstuk bracht den Penningmeester dank voor het vele aanwerven van nieuwe leden voor ons Genootschap, terwijl de Heer Colenbrander het Dagelijksch Bestuur in waardeerende woorden hulde bracht voor zijn beleid.

Oveeengekomen werd, een foto der feestelijke bijeenkomst op Nyenrode in het jaarboekje te doen afdrucken.

Omtrent de eventueel op Nyenrode te organiseeren tentoonstelling „De Zegepralende Vecht", zou de Heer Colenbrander gaarne zien, dat Niftarlake met beide handen deze gelegenheid aangreep om mede te helpen aan de actie voor de

Vechtstreek. Na breedvoerige bespreking werden de Heeren Colenbrander en Wymstra door den Voorzitter uitgenoodigd, de belangen van Niftarlake hierbij te behartigen, aan welk verzoek door beiden gaarne gevolg werd gegeven.

De genoemde Tentoonstelling ging echter niet door, aangezien de gewenschte medewerking niet kon worden verkregen.

Helaas ontviel ons kort daarna een der nieuw gekozen bestuursleden, de Heer Colenbrander; een plotseling overlijden maakte een eind aan zijn werkzaam leven, hetgeen ook voor ons Genootschap, hetwelk hij een warm hart toedroeg, een groot verlies beteekende.

De jubileum-excursie, ditmaal ver buiten den kring van de gouw „Niftarlake” gehouden, had niet die belangstelling, die men zou verwacht hebben; niettemin mocht de dag zeer geslaagd heeten en hadden de deelnemers geen spijt van dezen grooten tocht, die om alles goed te zien, eigenlijk te vluchtig geschieden moest.

Het jaarboekje verscheen als gewoonlijk, doch ditmaal met meer bijdragen, o.a. van de hand van enkele leden, die reeds in het eerste jaarboekje medewerkers waren, hetgeen op grooten prijs werd gesteld. Er kwamen vele illustraties in voor, zoodat met recht sprake was van een „jubileum”-uitgave.

Op 1 Februari van dit jaar zag ons Genootschap zich zijn Secretaris den Heer J. G. Th. Grevenstuk ontvallen, na een ongesteldheid van slechts enkele dagen. Het Bestuur van Niftarlake gaf blijk van zijn medeleven in den vorm van een grafkrans, terwijl de Voorzitter en Penningmeester ons Genootschap bij de teraardebestelling vertegenwoordigden. De Voorzitter, Dr. Mr. J. W. Verburgt sprak aan de groeve zeer sympathieke en troostvolle woorden; hier kwam, behalve de waardeering van den spreker voor het overleden bestuurslid van Niftarlake, óók de sympathie van den vriend duidelijk naar voren. Deze belangstelling werd door de familie op zeer hoogen prijs gesteld.

Het aantal leden van ons Genootschap was bij de verschijning van het jaarboekje gestegen tot rond 200. Sindsdien is het tamelijk stabiel gebleven, ondanks eenige schommeling.

Van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap, zetelende in het Rijksmuseum te Amsterdam, kwam het verzoek binnen, om in ruilverkeer te treden met ons Genootschap. Hieraan werd

XVI

natuurlijk gaarne voldaan. Het contact met de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde en den Bond „Heemschut” bleef bestendig.

De op initiatief van Niftarlake opgerichte dochtervereniging, de Commissie voor de Vecht en het Oostelijk en Westelijk Plassengebied, telt thans veertien aangesloten verenigingen en bonden. Volgens het uitgekomen jaarverslag mochten reeds resultaten geboekt worden.

In het orgaan van den Bond „Heemschut” van Juni/Juli vorig jaar werd gewag gemaakt van het jubileum van Niftarlake, onder vermelding, dat ons genootschap de leiding nam, om „buiten de *geschiedenis*, ook de *schoonheid* van de Vecht ter hand te nemen”.

Gezien de belangstelling, die allerwegen door onzen oproep is aangewakkerd, kan Niftarlake geen spijt hebben, den stoot te hebben gegeven aan de actie tot behoud van het schoone karakter onzer Vechtstreek.

Ik moge dit verslag besluiten met de beste wenschen voor ons Oudheidkundig Genootschap „Niftarlake”.

De Secretaresse:

W. F. GREVENSTUK.

*Nieuwersluis, $\frac{23 \text{ Juni}}{14 \text{ Juli}}$ 1938.

*) Deze vergadering, volgens de Statuten uitgeschreven in Juni, werd wegens ongesteldheid van den Penningmeester uitgesteld tot 14 Juli 1938.

Onze Excursie naar Utrecht en Neerlangbroek op Donderdag 18 Augustus 1938.

Het was bij de Excursie van 1922 dat we voor de eerste maal samenkwamen in het Centraal Museum te Utrecht, om er 'n bezoek te brengen aan de vele oude kunstschaten, die daar zijn ondergebracht. Het was in den tijd dat het Aartsbisschoppelijk Museum met het Utrechtsche onder één dak gebracht werden en wel in een oud Klooster in de Agnietenstraat, dat, geheel gerestaureerd, een uitgezochte plaats voor Museumstukken mag genoemd worden. Toèn ging Niftarlake op bezoek om getuige te zijn van deze gelukkige „samenvoeging”, die in 1921 tot stand kwam; thans gold ons bezoek de tentoonstelling, die vanwege het 100-jarig bestaan van het Utrechtsche Museum aldaar gehouden werd. Zoo leeft ook ons Genootschap mee met gebeurtenissen, die het krachtens zijn beginsel niet onverschillig mogen laten.

Toen alle excursisten (pl.m. 40 in getal) in het zijvertrek van het Centraal Museum waren samengekomen, sprak de Voorzitter eenige woorden van welkom en gaf aanstonds de leiding aan Jkvr. Dr. C. H. de Jonge, conservatrice van het Museum. Deze ging het gezelschap rondleiden door de

Jubileum-tentoonstelling,

die in verschillende zalen van het Centraal Museum haar beslag heeft gekregen.

Deze tentoonstelling is opgebouwd van Hollandsche kunstwerken uit vroeger eeuwen, uitsluitend in bezit van Utrechtsche familiën.

De buitenwereld wist eigenlijk nooit precies dat stad en provincie Utrecht zóóveel aan waardevolle bezittingen herbergden. Het is een overweldigende hoeveelheid die hier is

XIX

bijeengebracht. Het loopt over 'n tijdperk van eenige eeuwen, te beginnen bij de laat-Gothiek, over Renaissance en Barok naar den Pruikentijd.

Men heeft niet strikt de hand gehouden aan schilder- en beeldhouwkunst, neen, ook gebruiksvoorwerpen, al of niet van artistieke, in ieder geval van historische waarde, als meubels, keramiek, porcelein, zilver- en glaswerk, weefsels enz. zijn in het groote geheel opgenomen. De zwijgende Patriciërs-huizen, in en buiten de stad, ook de kasteelen, hebben hun poorten geopend en veel „kostbaar” en ongetwijfeld ook „dierbaar” familie-goed heeft den weg naar de Agnietenstraat gevonden.

Het is een heerlijke gedachte geweest van het Museumbestuur met name van Dr. W. L. Schuylenburg en Dr. C. H. de Jonge deze antiek-artistieke rijkdom uit zijn stil verblijf te halen en coram populo te brengen. Op deze wijze kan het volk in al zijn geledingen er ook eens van genieten. En het is van de bezitters 'n lofwaardige geste geweest, hun kostbaarheden voor deze gelegenheid af te staan. Zij hebben daarmede den dank van het publiek verdiend.

Men kan zich moeilijk een geschikter plaats voor deze voorvaderlijke kunstproducten indenken dan het Centraal Museum biedt, de plaats waar eens de Zusterkens van Sint Agnes den tijd doorbrachten met bidden en werken; waar eeuwen lang de liefdadigheid naast de kunst beoefend werd. Er hangt hier 'n sfeer, die men alleen in middeleeuwsche gebouwen aantreft en die zoo bijzonder geëigend is om zich in vroeger eeuwen te verplaatsen, een sfeer, die ook vereischt wordt om 'n expositie als deze volledig tot haar recht te doen komen.

De bloeiende polyfone composities van Palestrina hooren we bij voorkeur in liturgisch verband; de Matthäus-Passion van Bach gaan we 't liefst beluisteren in een hoog-gewelfde kerkruimte; zoo zien we een Rococo-dansfestijn op z'n plaats in een 18de eeuwsche Patriciërszaal en om dezelfde redenen verlangen we voor 'n juiste opstelling van antieke kunstschaten een passend milieu van vroeger eeuwen. En dat milieu geeft het Agnietenklooster, vooral ook omdat de sfeer van het eenmaal-bewoond-geweest-te-zijn er is blijven hangen. Men kan daar niet verwijlen zonder steeds weer het leven en werken

der Nonnetjes in de gedachten te hebben en deze gedachten, deze voorstellingen doen de vertrekken, de gangen en trappen leven.

De Rondgang.

Wat er nu alzoo te zien is? De Conservatrice bracht ons eerst in de oudste afdeling en leidde ons successievelijk door de volgende eeuwen tot eind 18e eeuw, waarmede deze verzameling eindigt. Alle inzendingen stuk voor stuk te noemen zou te veel plaats van het Jaarboekje en ook te veel geduld van de lezers vergen. We zullen daarom trachten in beknopten vorm een totaal overzicht te geven en enkele bijzonder belangrijke stukken even apart te noemen.

Het tentoongestelde was alles particulier bezit van den Utrechtschen adel en andere Patriciërsfamiliën.

H.M. de Koningin, ex-Keizer Wilhelm II en Mgr. Dr. J. de Jong, Aartsbisschop van Utrecht hebben ook hun deel bijgedragen.

Uit den enormen omvang van het ingezondene moge overduidelijk blijken dat Nederland — dit begrip in ruimen zin — in vroeger eeuwen op 't gebied van handwerk en kunstzinnigen arbeid heel wat gepresteerd heeft. Op velerlei terrein werd het artistieke handwerk naarstig en ernstig beoefend. Zoo treffen we hier aan de meubelkunst, vooral beelden en kasten, in de allerfijnste houtsoorten, met inleg en relief; de glas- en aardewerk-industrie, speciaal van Delft, maar ook die van Haarlem, Rotterdam en zelfs Weesp en Loosdrecht mogen genoemd worden; de zilversmeedkunst der XVIIe eeuw; de klokkenmakerij; de weefkunst in haar edelste uitingen; de calligraphie, al werd die dan toenmaals bijna uitsluitend door de monniken beoefend, en tenslotte de schilderkunst, die een zoo hooge vlucht genomen heeft, dat zij een wereldvermaardheid heeft kunnen veroveren, die tot in verre nageslachten zal blijven bestaan.

Van al deze kunstvormen zijn meerdere, van sommige zelfs vele exemplaren aanwezig.

Gothische meubels zijn uiterst zeldzaam, men vindt ze bijna alleen nog maar in kerken en sacristieën en consistoriekamers, waarvoor ze vroeger hoofdzakelijk gemaakt werden. Op deze tentoonstelling ziet men een fijne kast, waarop 2 beelden, alles in Gothischen stijl uitgevoerd. Men zou dit het Gothische

boekje kunnen noemen. De kast is versierd met z.g.n. briefpaneelen, een versiering, die de Middeleeuwers in hun overheerschenden smaak voor verticalisme heel vaak toepasten.

Het beeldhouwwerk uit de XVe eeuw vindt men, behalve aan kasten, banken en stoelen, vooral beoefend in de Heiligenbeelden en -groepen, hoofdzakelijk in eikenhout, ook wel in zandsteen. De rijke polychromie — al is die bijna geheel door de tand des tijds verdwenen — gaf het beeld fleur en kleur. Het zijn vooral de statuetten in klein formaat, waarin de Hollanders hebben uitgemunt en waarin zij al hun zorg voor het detail en hun zin voor innigheid in gebaar en gelaatsuitdrukking konden botvieren. Een prachtig voorbeeld daarvan is de Abt-figuur in zandsteen, werk van een Bourgondisch meester uit de school van Claus Sluter, thans eigendom van den edelsmid J. E. Brom te Utrecht.

Aan schilderkunst zijn het vooral familieportretten, die hier geëxposeerd zijn, daarnaast zijn de Hollandsche meesters ruim vertegenwoordigd in genrestukken, e.d.

Bijzonder belangrijk vinden we de inzending glas-, porcelein- en aardewerk, in de allerfijnste vormen en kleuren uitgevoerd. Het tijdperk van de XVIIe eeuw, toen de fabricage en kunstprestaties op een zeer hoog peil stonden, spant daarbij de kroon. In de vitrines is de ontwikkeling van het wereldberoemde „Delftsche” goed precies na te gaan. Er zijn daar „vroege” schotels met bijbelsche voorstellingen, betrekkelijk eenvoudig nog, de renaissancegeest werkt hier en daar nog na.

De producten uit de 2^e helft der Gouden Eeuw vertoonen een andere richting en komen langzamerhand onder Chineesch invloed. Zoo ontstond ook hier het veelkleurige aardewerk, naar Oostersch voorbeeld, waarvan prachtige specimina in deze collectie voorhanden zijn. Ook het zwart-Delftsch, een zeer hoogstaande richting in deze kunst, is ruim vertegenwoordigd. Van het Chineesch porcelein is een prachtcollectie van het bekende „bleu poudré” aanwezig.

We kunnen hier duidelijk waarnemen dat de XVIIIe eeuw het verval in deze kunst aankondigt. Vormen, lijnen en kleuren zijn niet meer zoo voornaam en edel als in het tijdperk der „hooge” kunst.

Toch is er desnietteenstaande nog veel vervaardigd dat nu nog, na 2 eeuwen het bezichtigen waard is. Vooral de ge-

bruiksvoorwerpen onder deze inzendingen zijn uitermate interessant. Zij brengen ons in zeer nauw contact met de zeden en gewoonten van die tijden en, wat nog meer zegt, met de personen, wien ze aanvankelijk toebehoorden.

Wat zegt u b.v.b. van het Toilet- en picnickoffertje van den Generaal-Veldmaarschalk van het Hollandsche leger, dat onder Koning-Stadhouder Willem III te velde trok tegen de Ieren? In blank porcelein met blauw decor zien wij zijn trekpotje, kopjes en vlapotjes, glazen flesschen en tinnen busjes.

Veel van het kleinere gesnor van dit „complèt” is verloren gegaan, maar wat nog over is ziet er aantrekkelijk uit. Het koffertje is met blauw leer gevoerd en goud-galon omzoomd.

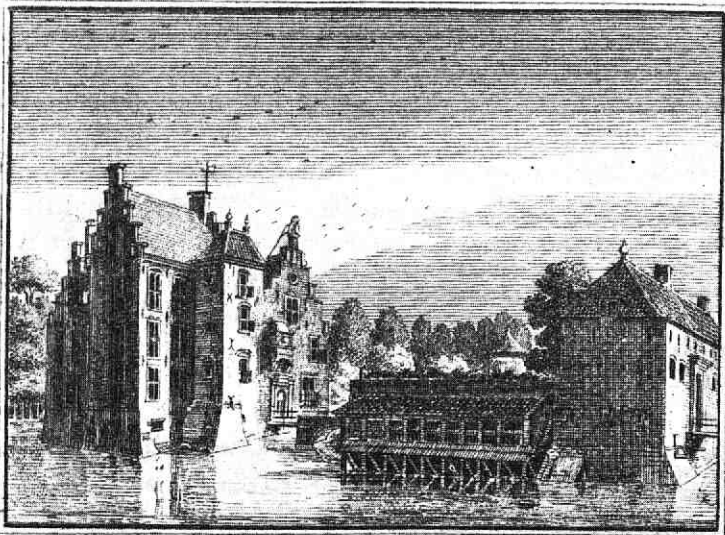
De oorspronkelijke eigenaar van dit reisserviesje was *Baron van Rheede van Ginckel*, de eerste Graaf van Athlone, die in 1690 meevocht in den slag aan de Boyne. Een vrouwenhand schreef omstreeks midden 18e eeuw op een stukje papier, dat nog aanwezig is, den naam van den bezitter en vermeldt erbij dat hij dit gebruikte als hij met zijn leger in 't veld was. Thans is het eigendom van graaf van Aldenburg Bentinck te Amerongen.

Een ander curiosum is de volledig gedekte tafel met eetservies „famille-rose”, versierd met het wapen der Van Reede's, dat men op deze tentoonstelling meermalen ontmoet. Het servies van Chine de Commande vormt met 't glas- en zilverwerk uit de XVIII e eeuw en het dito-tafeldamast een keurig, aantrekkelijk en smaakvol (we zouden bijna zeggen: „smakelijk”) geheel. Aanverwante schilderstukken, groot en klein, aan den wand opgehangen, maken dit hoekje tot een gezellige 18e eeuwse eetkamer.

Een soortgelijke zaal, maar met andere meubileering is de „empirezaal”, met compleet slaapkamer-ameublement, uit de 2e helft der XVIIIe eeuw. De wieg, afkomstig uit het Kasteel Biljoen, geeft hierbij een eenigszins komisch accent.

Van het zilversmeedwerk hier aanwezig, vormt dat van den Utrechtschen meester *Adam van Vianen* het belangrijkste gedeelte. Het buitengemeen fraaie zoutvat, kloek van vorm en toch tevens verfijnd van lijnen en ornamentiek, is wel in staat de hoogstaande kunst der Vianen's te demonstreeren. De vele kostbare stukken in zilver, die de vitrines bevatten, als: familie- en geslachtswapens, bekers, kandelaars, brood- en fruitmandjes, e.m.d. mogen er ook zijn.

Als we nu nog noemen het monumentale Antihonarium uit de XVe eeuw, een pracht-exemplaar van Middeleeuwsche calligraphie; eenige merkwaardige 18de eeuwsche uurwerken, waarvan een groot staand-horloge is afgestaan door H.M. de Koningin en een prachtig wijnrood stuk geschoren trijpt, het „velours d' Utrècht", dan meenen we het voornaamste van deze buitengewoon rijke expositie gereleveerd te hebben.

De RIDDER-HOFSTAD SANDENBURG.

Het Romeinsche Schip.

De conservatrice bewees ons de aardige attentie om even in de diepte af te dalen ter bezichtiging van het oude Romeinsche schip, dat eenige jaren geleden in een verzande monding van de Vecht, aan de Van Hoornekade te Utrecht is opgegraven. Het heeft nu den naam van „Utrechtsch Schip" gekregen.

Er is destijds in ons Jaarboekje van deze belangrijke opgraving geen melding gemaakt, waarom we nu eenigszins dieper hierop in zullen gaan.

Het schip in kwestie dan, is een der oudste, zoo niet het oudste schip dat thans in de Europeesche Musea te bezichtigen is. Het is een schip waarvan reeds Plinius gewaagt in zijn geschriften. Het overtreft in ouderdom het curieuse schip van

Dantzig, dat op z'n vroegst uit de Xe eeuw stamt; het is ook ouder dan de Viking-schepen der Noormannen, die toch van vóór de IXe eeuw dateeren. Het Utrechtsche schip kan zonder overdrijving in de IIe eeuw geplaatst worden. De plaats waar het gevonden is, de zandlagen, waarin het zich bevond, wijzen op een proces van eeuwen; de vorm en bouw van het schip, kortom, alles bijeen bevestigt 't vermoeden van een vaartuig uit de vroegste Christelijke jaartelling. Zeer waarschijnlijk was het een handelsvaartuig, dat pl.m. 13 ton kon vervoeren; de zeer hooge gestroomlijnde voorsteven wijst er op dat het ook volkomen zeewaardig geweest moet zijn.

Het hout is tijdens de restauratie meerdere malen met berdfwerende preparaten zoo bewerkt, dat een verder vermolmen in de toekomst onmogelijk geacht mag worden.

Het heeft hier in de onderaardsche ruimte van het Museum — de voormalige keuken der zusterkens — een passende plaats gekregen. Om het hier in zijn volle lengte te kunnen binnenkrijgen en zóó gaaf te reconstrueeren, heeft men eerst de achtergevel van deze keuken moeten uitbreken. Deze is later weer in zijn ouden vorm dichtgemetseld, zoodat het schip zonder breken er niet meer uit kan.

Dat vervoeren van de v. Hoornekade naar het Museum is een groot probleem geweest. Eerst waren 40 mannen noodig om het zwaar vermolmde geraamte, dat in stevige mallen gekneld zat, naar de Vecht te transporteeren. Toen het op een boot lag moest het door de singels en grachten naar de achterzijde van het Museum gevaren worden. Daar aangekomen moesten boomen en heggen geveld en een groot stuk grond worden uitgegraven, de kelderruimte van het Museum vergroot en de muur uitgebroken. Zoo kon het kostbare gevaarte in ijzerconstructies opgevangen, in zijn nieuwe en blijvende woonplaats opgesteld worden.

Het Centraal Museum is hiermede een belangrijke aanwinst rijker geworden, die steeds de volle aandacht der bezoekers trekt. Ook Niftarlake toonde zeer veel interesse voor dit vroeg-historisch monument, vooral ook om de prettige vertelling, die de conservatrice er bij ten beste gaf.

Onder diepen indruk van het zeer vele in het Centraal Museum gezien, sprak de Voorzitter van Niftarlake eenige welgekozen woorden van dank tot Jkvr. Dr. De Jonge, bijzonder

voor hare aangename en leerzame wijze van rondleiden, waardoor een tentoonstelling van doode meubels begint te leven en te spreken. Spr. noemde het zeer terecht een college in kunstgeschiedenis.

En nu was de tijd aangebroken voor de koffietafel, die op

Rhijnauwen

gehouden werd.

Het komt niet vaak voor dat op een voormalig oud-kasteel geluncht wordt, meestal is het in een of ander hotel of restaurant, doch dit keer was het Uitspanningsoord tevens oude buitenplaats, met vele historische Erlebnissen.

Rhijnauwen, men spelt ook wel Reinauwen en Rynouwen, bestond reeds in de XIIIe eeuw en was leenroerig aan het Sticht. Het behoorde eertijds aan het geslacht *Lichtenberch*, dat geheel is uitgestorven. Door het huwelijk van Alyda van L. met Johan van Renesse, omstreeks 1370, kwam het aan van Renesse.

Terwijl Frederik van R. het bezat, werd het in 1450 door de stad Utrecht in brand gestoken, uit weerwraak wegens zijn aanslag tegen de stad. Later bleek deze wraakneming valsch of onjuist geweest te zijn, want de oude en nieuwe Raad der Stad werden verplicht aan de erfgenamen dit te herstellen:

„en omdatte Frederick van Renesse saliger gedachten in „eirweden stont, dat daer verstoringhe van behoirde te gaan, „en datte so men qualike bij den gelde was, sijnen erfgenamen „dertien hondert ponden 's jaets" Lijfrenten, op één lijf, daar „voor en souden betaelt worden”.

Het huis bleef aan de van Renesse's tot begin XVIe eeuw. In 1536 was Willem van Rossem eigenaar; in dat jaar werd het voor Riddermatig erkend. Na vele wisselingen kwam het in 1772 aan Johan Balthazar Strick van Linschoten, Heer van Nieuw-Hellevoet en der Kwak, Deken van het Kapittel van St. Pieter te Utrecht. 't Was toen nog „redelijk groot, en vertoont „sich, schoon in den ouden smaak, echter nog vrij aanzienlijk „— is pragtig gelegen in een bogt van den Kromme Rijn en „omringeld van een Groote Gracht" ¹⁾).

¹⁾ Tegenwoordige Staat, Amsterdam 1772.

Omstreeks 1800 begon het verval. Langzamerhand voltrok de slooping zich van dit heerlijk gelegen huis totdat er nog 2 gebouwtjes van over bleven, het eene als café en het andere als Jeugdherberg.

De gezellige maaltijd werd gevolgd door een heerlijke wandeling in de boschrijke omgeving, waar het aangenaam was te vertoeven. Klokslag 2 uur was het vertrek bepaald en begon de

Kasteelentocht

langs de Neerlangbroeker Wetering.

De oevers der groote rivieren waren oudtijds de uitgezochte plaatsen voor de Ridders om er hun burchten te bouwen. We vinden er legio langs den Duitschen Rijn; vele zijn verwoest en vervallen, enkele zijn nog bewoond. In Frankrijk was het de Loire, die de Hertogen en Markiezen aantrok zich daar te verschansen. En in Nederland is het vanzelfsprekend de beroemde Rijn, „de Grootvorst van Europa's stroomen" geweest, en wel zelfs daar, waar deze groot-rivier is geslonken tot een bijna onbeduidend binnenwatertje, zooals de Kromme Rijn bij Utrecht zich door het landschap zeewaarts spoedt. Juist dat kleine, stille kronkelige, maar tevens hoogst schilderachtige riviertje trok de Stichtsche Ridders aan zich daar te vestigen, de een naast den ander, zoodat de kasteelen, burchten en sloten daar a.h.w. gezaaid liggen.

We noemen slechts: Oud- en Nieuw-Amelisweerd, Rijsenburg, Sterkenburg, Hardenbroek, Weerdesteyn, Molenstijn, Hindersteyn, Broekhuizen, Dorthuizen, Zuylenburg e.v.a. Het is hier even als elders: velen zijn reeds geamoveerd of geheel verdwenen, anderen in vervallen toestand en onbewoond, terwijl nog slechts enkelen in goeden doen zijn. Het was natuurlijk niet mogelijk al de bestaande kasteelen te bezoeken, daarvoor zou men zeker nog verscheidene dagen noodig hebben. Daarom werd een keus gemaakt uit de vele en enkele der voor-naamste op het programma gezet.

In vroeger eeuwen had het volk nog al aardig slag om personen en plaatsen over den hekel te halen. Zoo kreeg ook de kasteelbuurt van Z.O.-Utrecht beurt. Een of andere poëet maakte er een rijmpje van en de spotternij vond gretig gehoor bij het volk.

XXVII

Zoo vonden we van onze kasteelen verteld:

Amerongen hooge vest
Leersum is een kraaiennest.
Langbroek is een waterpoel
Wijk is een kinderstoel
Renen is een roode lap
't Veen is een watergat.

Neerlangbroek kwam er slechter af:

Neerlangbroek
Die schrale hoek
Daar wonen niets dan edellui
En bedellui
Ridders
En broodbidders.
Daar staan anders niet als kasteelen en nesten.
Sterkenburg is het beste. ...

Neerlangbroek had van ouds veel villa's en landhuizen en buitenverblijven. Sterkenburg hoort nu bij de gemeente Driebergen.

Wijk is Wijk-bij-Duurstede. Heel die gemeente komt er maar kaal af met den scheldnaam „kinderstoel”. Het zal wel doelen op z'n gering gebied.

Renen of Rhenen moet het maar stellen met zijn rooden lap. Of die plaats gehaat was en slecht gezien door buurtplaatsen zooals een rooden lap door een stier..... ik weet het niet.

't Veen kan verschillende plaatsen beteekenen. We hebben o.a. in Utrecht alleen al: Maarsseveen, Vinkeveen, Waverveen. Waarschijnlijk is Veenendaal bedoelt omdat het in de buurt van bovengenoemde plaatsen; Amerongen enz. ligt.

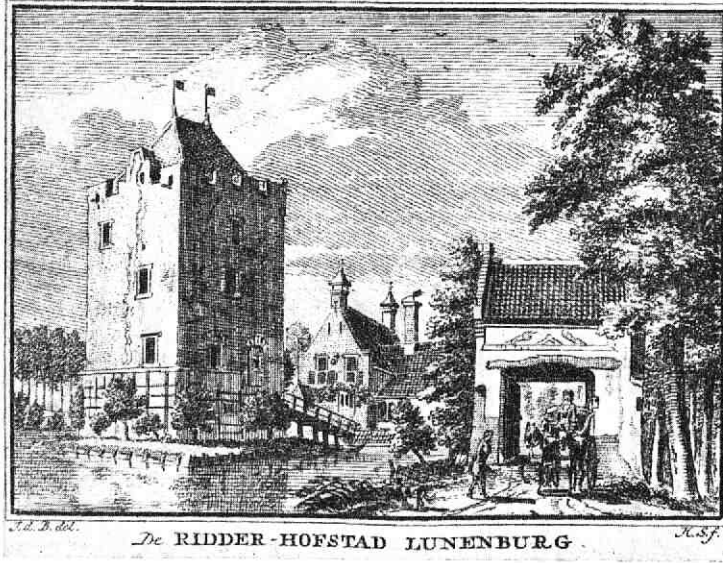
Zeist wordt gedecoreerd met den naam *Krakelingen*, omdat die daar veel gebakken worden. Nogal onschuldig. Het theehuis „De Krakeling” herinnert nog aan dien naam; Schalkwijk gaf aanleiding tot den bijnaam *schalken*, guiten of grappenmakers. Tevens hebben ze nog den bijnaam gekregen ook vanwege de woordspeling: *schallebijters*. Het beteekent hetzelfde als scharrebijters en scharrebijters zijn groote loopkevers.

Dit rijmpje bevat, evenals zoovele van dat slag, groote onwaarheden. Wel wisselen trotsche torentinnen en eenvoudige

XXVIII

stulpjes elkaar er af, maar van „bedellui” en van „nesten” was er niets te vinden. Bovendien de bodem is er niet schraal.

We zullen ons ook om die spotternij of schimperij maar niet erg druk maken.

Het eerste Huis dat onze aandacht vroeg was

Beverweerd,

dat op korten afstand van Rijsenburg ligt, aan den Kromme Rijn. Het staat daar idyllisch weggedoken achter veel opgaand hout. In de 2e helft der vorige eeuw, toen een ware pleisterwoede onze architecten had aangegrepen, is ook dit huis met een cementlaag bedekt geworden. Gelukkig is men onlangs weer begonnen deze korst er af te hakken, waardoor de „levende” middeleeuwsche baksteen weer te voorschijn komen. Blijkens een opschrift op een der gevelsteen is Beverweerd heel oud, men leest daar:

MCC was ik reeds gesticht,
MDCCCXXXVI ben ik door H. J. C. J.
Baron van Heeckeren, Heer van Enehuizen,
Beverwaerd, Odijk, enz. verbouwd.

Het geslacht van Beverweerd was reeds in het laatst der XIIIe eeuw bekend. Nadat de Heerlijkheid bijna 2 eeuwen in hun bezit geweest is, kwam het in 1440 door vererving aan van *Boucholt* (ook wel Boekhout genoemd). Ruim een eeuw later (1564) — het was inmiddels Ridderhofstad geworden — kreeg Philips Willem van Nassau, Graaf van Buren, een zoon van Willem de Zwijger het in bezit. Langen tijd is het in handen der Nassau's gebleven.

Toen de Graaf kinderloos overleed, ontstond er verschil van meening tusschen Prins Maurits en zijn halfbroeder Philips van Merode, beide zonen van Prins Willem I over het eigendomsrecht van Beverweerd. Na eenigen tijd geprocedeerd te hebben, deed Philips vrijwillig afstand van alle rechten op dit Huis en werd Maurits bezitter er van. Deze vertoefde er vaak en gaarne. Bij uiterste wilsbeschikking liet hij het in 1625 aan zijn natuurlijken zoon *Lodewijk van Nassau*, onder voorwaarde dat, wanneer deze stam zou uitsterven, de heerlijkheid c.a. weder aan Oranje zou komen.

Het is nog langen tijd aan de Nassau's gebleven, totdat het eindelijk in het baronnengeslacht der *Van Heeckeren's* kwam, aan wie het nog behoort.

In vroeger eeuwen was Beverweerd een zeer sterke burcht met 2 zware vierkante torens, 3 grachten omringden het, terwijl 2- en 3-bogige zware steenen bruggen toegang gaven tot de Voorburg en voorpleinen.

Toen het in 't begin der XVIIIe eeuw steeds meer en meer in verval kwam, besloot men een groot gedeelte ervan te sloopen en een landhuis van kleiner formaat er van te maken. Dit geschiedde in 1836, sindsdien is het niet meer veranderd.

Hoewel sinds vele jaren niet meer bewoond, bevat het gebouw nog een aantal kunstschaten, die het bezichtigen alszins waard zijn. Eenige daarvan waren in bruikleen afgestaan aan de Jubileumtentoonstelling in het Centraal Museum.

Vermeldenswaard zij o.m. een groot schilderij voorstellende Lodewijk van Nassau, Heer van Beverweerd; een dito van Prins Maurits en een van Prince Mouringh, den Koning Stadhouder en zijn gemalin. De meubileering is van uitzonderlijke rijkdom en schoonheid, alle kasteelen in den omtrek evenarende, zoo niet overtreffende. Een museum op zich zelf.

XXX

Een soortgelijk kasteel, maar dan iets grooter en nog meer in middeleeuwschen trant gehouden is

Sterkenburg,

eveneens aan de Neerlangbroeker Wetering gelegen. Was ook al bekend in de XIIIe eeuw. Omstreeks 1200 gebouwd door Heer *Ernst van Wulven*, heeft het in den loop der eeuwen een veel bewogen geschiedenis doorgemaakt.

Na achtereenvolgens in bezit geweest te zijn van de Sterkenburg's, van IJsendoorn, van Asewijn, van Matenesse's, Westrenen, Mamuchet, Hinloopen van Sterkenburg, kwam het tenslotte aan de familie *Kneppelhout van Sterkenburg*, in wier bezit het thans nog is. De wapens der 8 familieën, aan wie het achtereenvolgens toebehoord heeft, zijn in een groot glas-inlood-venster in het Trappenhuis vereeuwigd.

De tegenwoordige eigenaar Mr. K. J. F. C. Kneppelhout van Sterkenburg ontving Niftarlake op het voorplein en leidde het gezelschap persoonlijk rond in zijn Slot.

Z.Ed. vertelde van het ontstaan van dit huis en den grooten ronden toren (2.75 M. dik), die alleen nog van het oorspronkelijke gebouw van de XIIIe eeuw is overgebleven. Zoo ook de Slotkapel, die vrijwel nog in eersten toestand is. In deze kapel zou de Bisschop (of de Bisschoppen) van Utrecht, als zij te gast waren op Sterkenburg meermalen den dienst gecelebreerd en gepredikt hebben. De laatste decennia doet deze kapel alleen dienst voor huwelijksvoltrekkingen van familieleden Kneppelhout van St.

Een fraai schilderstuk van Moreelse siert den wand van dit Gothische kapelleke.

Een der Heeren van Sterkenburg, *Reinier van Asewijn*, was een der mede-onderteekenaars van de Unie van Utrecht. Zijn kleinzoon *Anthony van Asewijn* erfde in 1646 de Heerlijkheid, doch heeft haar niet lang mogen bezitten. Na eenige maanden gehuwd te zijn met *Margaretha Torck van Nederhemert*, werd hij op 6 Juni 1646 in zijn eigen bosch vermoord gevonden. Men vermoedt uit minnenijd, doch ondanks vele en langdurige nasporingen is men er toen niet in geslaagd het tragische raadsel op te lossen.....

XXXI

Een oud distichon zegt het raak:

Heer Azewyn
viel door vuig venyn
onder zijn eygen peyn (= pynboom)
Hoe most dat syn?

Langen tijd is Sterkenburg een zelfstandige gemeente geweest, doch in 1857 werd het bij de gemeente Driebergen ingelijfd. Het oude Regt- en Raedthuys aan de overzijde van de Wetering — thans boerderij — herinnert nog aan de voormalige gemeente. Oudtijds heeft daar in de nabijheid ook een openbare kapel gestaan, vermoedelijk voor de om- en aanwonenden om daar Zondags hun kerkelijke plichten te kunnen vervullen. Deze kapel was toegewijd aan den H. Gaugulphus, een Fransch Ridder in de VIIIe eeuw. Een stuk weiland draagt daarnaar nog den naam van „Kapellenakker“.

Een steen met het wapen van Asewijn, gedateerd 1626, in den muur bij de brug ingemetseld, is afkomstig van de oude voorpoort, en wijst op een groote restauratie tijdens het bezit van deze familie. Boven de deur van een der benedenkamers prijkt een buitengemeen fraai schilderstuk van Mej. Vos; zoo zijn ook nog andere vertrekken behangen met kostbare doeken, de studeerkamer o.a. met een zeer verdienstelijke weergave van het vertrek van de vloot der O. I. Compagnie van Amsterdam naar Bantam in 1598.

Doch dit is nog niet alles wat onze geleider ons kon toonen, de grijze oudheid is er ook vertegenwoordigd: een Romeinsche koperen schaal van Puteamus, een steen met Romeinsch opschrift, benevens eenige Frankische oudheden.

Terwijl onze Geleider zoo een en ander vertelde waren we inmiddels tot den torentrap genaderd, die, uitgehouwen in den dikken muur, ons naar het hoogste punt zou brengen, boven op den toren. Het uitzicht vanaf dit hooge platform is onbeschrijfelijk schoon. Het schitterende landschap van Zuid-Oost-Utrecht, het oude Sticht, ontrolt zich hier in optima forma voor den beschouwer. Men staat daar stom van verbazing, overweldigd door den rijkdom van natuurschoon, die deze streek in veelvoudige en toch harmonieuse afwisseling biedt. Alle bezoekers en bezoeksters, stuk voor stuk, konden hun bewondering nauwelijks onder woorden brengen.....

We daalden zwijgend af, diep getroffen door dat zeldzame panorama, maar ook met weemoed in het hart omdat zulk een prachtig oud solied huis niet meer bewoond kan worden.

De Voorzitter voelde dit blijkbaar ook zoo aan, want in zijn dankwoord aan Mr. Kneppelhout van Sterkenburg sprak hij den wensch uit dat het weer eens bewoond zal kunnen worden.

De heer Kneppelhout dankte op zijn beurt Niftarlake voor de eer van een bezoek.

Een eenigszins ander aspect bood

Luneburg

gelegen 5 minuten ten Z.W. van Neerlangbroek. Reeds in 1340 bekend, behoorde het eertijds aan het geslacht van *Proeis*, ook wel *Proijs* geschreven. Geruimen tijd later is het in bezit van de Heeren van *Zuylen* geweest, die daarbij den naam van *Luneburg* hebben aangenomen. Het verwisselde meermalen van eigenaar, doch dit scheen echter telkens zonder geweld te geschieden, want nergens vinden we iets van belegering of verwoesting of verbranding vermeld. Luneburg was evenals Sterkenburg een van de weinige kasteelen, die nooit geteisterd zijn door vijandelijke gewelddaden.

Het was indertijd leenroerig aan de Utrechtsche Domproostdij. De oude toren is de oorsprong van het middeleeuwsche Slot, daarom heen en er tegen aan zijn de verschillende behuizingen gegrondvest, zoodat het met elkaar een bewoonbaar landhuis werd.

Ten Noorden van den Kromme Rijn zijn er in de middeleeuwen vele zulke sterke sloten gevestigd. Het vermoeden dat de torens van Romeinschen oorsprong zouden zijn, is tot dusver nog niet bewezen.

Het huis is sinds een aantal jaren niet meer bewoond, hetgeen direct aan een gebouw te zien is. De eigenaar woont te Gorinchem, en komt zoo nu en dan maar eens op Luneburg. We willen voor hem hopen dat de oude zegswijze:

Ver van je goed
is dicht bij je schade.

hier niet bewaarheid wordt.

Mr. E. R. van Eibergen Santhagens, de bezitter van Lune-

burg ontving ons op de breede trap van zijn huis en toonde zich een charmant gastheer.

Onder zijn leiding werden de schilderijen en familieportretten en antieke meubels bezichtigd. Nadat de gebruikelijke complimentjes van weerszijden gewisseld waren, trokken we weer verder.

We passeerden daarna *Leeuwenburg*, eigendom van de Familie de Beaufort; *Hardenbroek*, schitterend gelegen in een bocht van de Kromme Rijn, in 1260 gesticht door een jongere zoon uit het reeds eerder genoemde hoog-adellijk geslacht *van Wulven*: *Chisebert*, die daarna den naam van Hardenbroek aangenomen heeft.

Het merkwaardige hiervan is wel dat deze bezitting op een kort interregnum na, van 1686—1732, steeds in het bezit der familie Hardenbroek is geweest.

Van *Molenstein*, een niet-riddermatig huis, is alleen de voorraadschuur nog maar blijven staan. De trapgevel met torentje hiervan doet denken aan een kerkje. Een steen daarin bevestigd draagt het jaartal 1785. Prachtige linden en beuken van respectabelen ouderdom staan hier als stille getuigen van lang voorbije grootheid.

Ter rechterzijde van den weg zagen we achter zwaar en frisch hout

Hinderstein

liggen, eertijds een machtig en gevreesd slot.

Van het oude sterke kasteel is alleen nog maar de dikke vierkante toren over. Daartegenaan is in later eeuwen een riant landhuis gebouwd, dat thans al weer eenige jaren onbewoond is.

De stichter behoorde zeer waarschijnlijk tot de meergenoemde familie *van Wulven*, die een hinde tot helmteeken in zijn wapen droeg, vandaar de naam *Hinderstein*. De oudst bekende bezitter is *Heer Ernst van Hinderstein*, die leefde in 1436. Het verwisselde nu en dan van eigenaar en was in 1889 bewoond door een lid van het oude adellijke Friesche geslacht *Vegelin van Claerbergen*.

Thans is eigenaar G. F. Baron van Derfelden van *Hinderstein*.

Het laatste bezoek was aan

Huize Sandenburg

thans in eigendom aan Mr. C. Th. E. Graaf van Lynden van Sandenburg, zoon van wijlen de Commissaris der Koningin in de provincie Utrecht. De eigenaar bewoont dit huis met zijn gezin, doch wegens een op den dag der Excursie plaats hebbend familiefeest kon het interieur niet bezichtigd worden. Dit was erg spijtig, want vermoedelijk beantwoordt de inwendige rijkdom aan de uitwendige pracht en schoonheid, zoodat er voor ons nog wel iets te genieten geweest zal zijn, doch de motieven van niet-toelating hebben we in dit geval te eerbiedigen.

De Graaf zelf was nu verhinderd zijn gasten te ontvangen en had dit deswege opgedragen aan zijn Oppertuinbaas. Deze leidde ons rond in de uitgestrekte keurig verzorgde parken, moestuinen en weilanden.

Het geheel beslaat een oppervlakte van rond 800 H.A. Onder de vele oude linden en eiken en beuken was er een die bijzondere aandacht vroeg: een oude ceder met kegels, *ceder atlantica glauca*.

Het hu's zelf heeft nog al het fiere van de Ridderhofstad behouden en vertoont daarbij de weelde van den modernen tijd. De witte zandsteenkleur weerkaatst zich verrukkelijk schoon in het blanke doorschijnende water. De bouw van het huis is eenigszins Gothisch met een sterk Engelsch accent. Eertijds was de naam *Sande*, zonder meer, reeds bekend in 1320 en waarschijnlijk gesticht door het geslacht *van Sande*. In den gang der eeuwen is het in verschillende familiën geweest. De naam Sandenburg heeft het gekregen door het huwelijk van Jkvr. Elizabeth van Pálaes met Heer Dirk Borre van Amerongen, in de eerste helft der XVIe eeuw. Het wapen bestaat uit een veld van azuur met 3 arenden van goud. De hofstad was leenroerig aan de Domproostdij.

Heerlijk scheen de namiddagzon over het aloude Stichtsche landschap. De loodkeurige wolkenhemel had plaats gemaakt voor diep-blauw, waarlangs hier en daar een donzig wit wolkje gleed. De landman keerde van zijn akker terug en de ambchtslieden spoedden zich per fiets huiswaarts. Het drukke leven van den dag ging langzaam over in de rust van den zomer-

avond. En wij, wij snorden voort in onze touringcar, langs kaarsrechte lanen en bochtige wegen, intusschen genietend van de rijke natuurpracht, die de „Stichtsche Lustwarande” daar te aanschouwen geeft.

We naderden inmiddels

Rijsenburg.

waar behalve een kopje thee ook nog iets anders te zien was. We zagen daar het majestueuze monument van den grooten Dr. Schaepman, in leven Priester-dichter-professor en Staatsman. Daarachter, aan het einde van de oprijlaan het uitgebrande Priester-Seminarium van het Aartsbisdom Utrecht.

Ongeveer midden in het dorp staat het *Poortje van Rijsenburg* met jaartal 1635. Dit is het eenige overblijfsel van de Ridderhofstad *Oud-Reysenburg*, eertijds een der oudste en mooiste kasteelen van Zuid-Oost-Utrecht. Het Slot werd reeds in 1276 door Gysbrecht van Aemstel en de Kennemers verwoest, doch spoedig daarna door Willem van Proeis, Heer van Rijsenburg herbouwd.

Op het einde der XVIIIe eeuw werd het door W. van Dam gekocht en gesloopt, alleen het Poortje bleef staan, als eenzame getuige van de eens zoo fiere Heerlijkheid.

Het was een fijne attentie van de Excursie-commissie om even de R.K. Kerk te bezoeken en daar, links van den ingang het piëteitvolle gedachteniskapelletje te bezichtigen, waarin ligt begraven Jhr. Mr. P. A. M. van Oosthuyze van Ryckevorsel, omstreeks midden der vorige eeuw eigenaar van het landgoed Rijsenburg, waartoe ook het prachtige bosch behoort. Het grafmonument is uitgevoerd in blank marmer door een Vlaamschen beeldhouwer. De zwak-lilla gekleurde venstertjes laten een spaarzaam licht op de groep vallen, waardoor een sfeer wordt geschapen, die den beschouwer gevangen houdt.

Met stille bewondering hebben de bezoekers dit monument bezichtigd.

En zoo vormde dit laatste korte bezoek een waardige afsluiting van den in historisch opzicht zeer rijken dag.

Wij mogen de Regelings-Commissie zeer dankbaar zijn voor haar vele bemoeiingen om zulk een dag voor te bereiden en vlot te doen verlopen.

Tot weerziens!

JOAN VIS.

(Met toestemming van de uitgeefster N.V. Bigot & van Rossum
te Amsterdam overgenomen uit het werk van D. Hannema en
A. van Schendel Jr.

Het huis Ter Meer te Maarssen.

Een winterlandschap van Abraham Beerstraten.

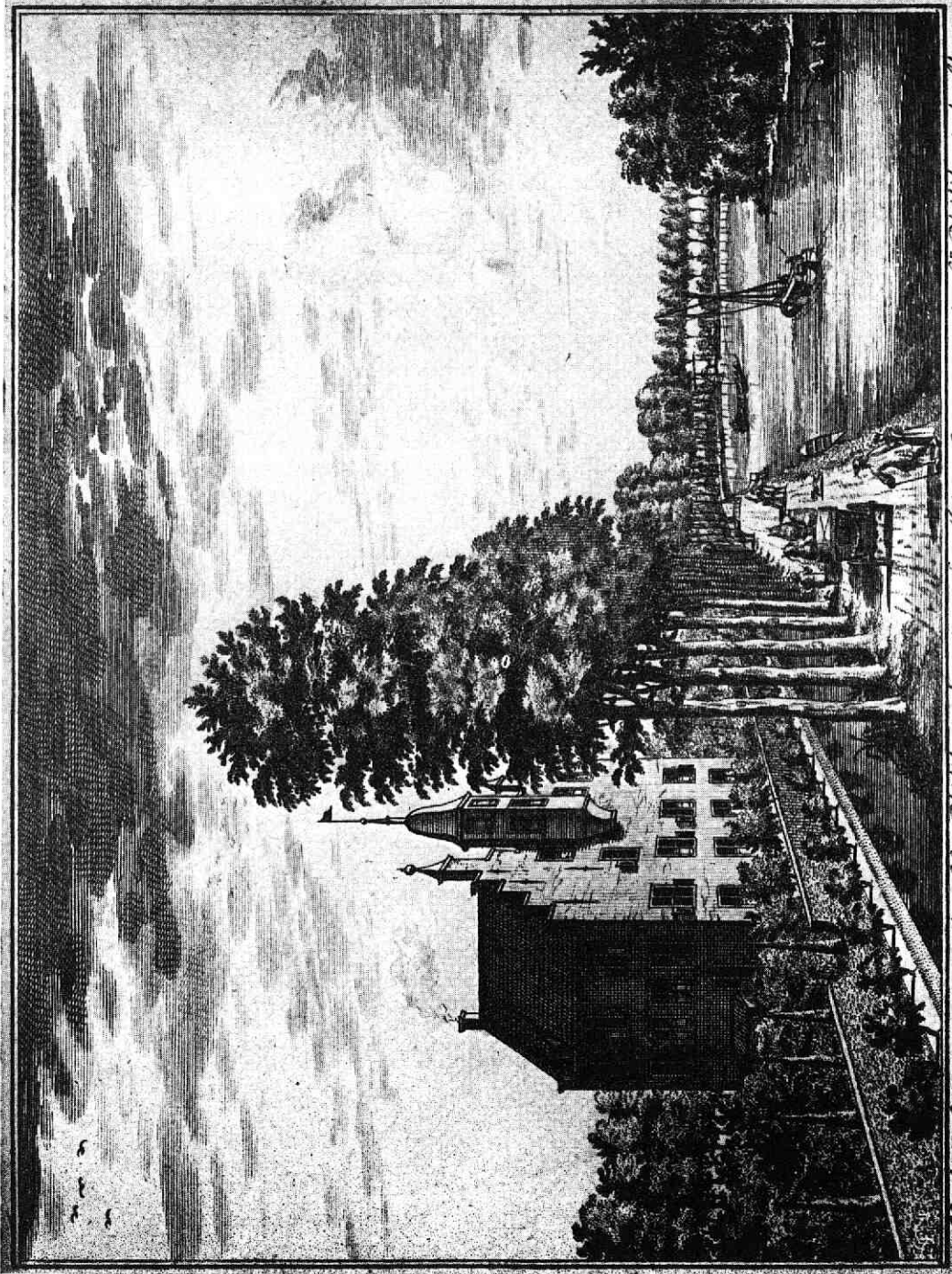
Talrijk zijn de afbeeldingen van het Huis ter Meer of Maarssen's slot, zooals het meestal genoemd wordt. Een enkele keer zien wij als onderschrift „het Huis te Maarseveen”. Vandaar dat we onmiddellijk op een winterlandschap van Abraham Beerstraten, zich bevindend in een privé verzameling te Berlijn, het huis ter Meer herkenden in den staat, zooals het zich in de XVIe en XVIIe eeuw voordeed. Dit stuk werd afgebeeld in het werk van D. Hannema en A. van Schendel Jr. en daar beschreven als op doek geschilderd (92 x 128 c.m.) en gesigneerd Abraham Beerstraten, die vermeld wordt in Amsterdam tusschen de jaren 1637 en 1665. De schrijvers zeggen er bij: „Waarschijnlijk broeder van Jan Abrahamsz. Beerstraten, die eveneens schilder van landschappen en stadsgezichten was”¹⁾.

Op den voorgrond rechts rijst uit het water de Vecht, waar men zich op het ijs vermaakt met slede en schaats, het huis met besneeuwde daken „gelijk het Stond voor zijn geheele Sloopinge” in 1672. Zware wolken drijven over het landschap met enkele verwrongen kale boomen. Aan den waterkant staan enkele toeschouwers, die de winterpret gadeslaan, en links staat de kerk met kruisbeuk en toren. Nu is het merkwaardig, dat, terwijl het kasteel zoo sterk overeenkomt met de tekening, welke Hessel Gerritz, maakte naar die van D. Vinckeboons in de reeks der Vier Jaargetijden, Autumnus of Herfst, en evident het slot te Maarssen of het huis ter Meer moet zijn, het kerkgebouw zoo sterk afwijkt van de in 1519 gebouwde kerk te Maarssen, en in de onmiddellijke nabijheid van 't huis ter Meer gelegen. Waarschijnlijk zijn deze afwijkingen toe te schrijven aan sinds dien tijd plaats gegrepen *veranderingen*, of wel aan de fantasie van den schilder. Zeker, de hoofdvormen komen overeen met het nog bestaande kerkgebouw, maar de bovenste torengeleding en spits, de bekroning van den kruisgevel, de venstertraceeringen, enz. zijn niet in overeenstemming met den tegenwoordigen toestand, evenmin als de afstand en ligging van beide gebouwen, kerk en slot.

Nu dit landschap een wintergezicht aan de Vecht voorstelt, meende ik goed te doen de aandacht der lezers van het jaarboekje op dit merkwaardig schilderstuk te vestigen.

A. E. RIENTJES.

¹⁾ D. Hannema en A. van Schendel Jr. Noord- en Zuid-Nederlandsche Schilderkunst der XVIIe eeuw. pl. 88.

Het huis OUDAAN, van den H. Philibert de
Clorqué, Heer van Bonenogt.

La Maison OUDAAN, du S. Philibert de Clor,
qui, Seigneur de Bonenogt.

Het Huis Oudaan te Breukelen.

Het Huis Oudaan, gelegen ten Zuiden van Breukelen, aan den rechteroever der Vecht bij het Kraayennest, heeft het voorrecht gehad, ontkomen te zijn aan de verwoesting door de Franschen in de jaren 1672 en 1673, toen zoovele merkwaardige gebouwen vernield werden tusschen Utrecht en Amsterdam. Waarschijnlijk heeft het dit buitenkansje te danken gehad aan de relatie tusschen den toenmaligen eigenaar Jacob van der Burch en de familie de Clercque, in welke het Huis later, in 1689, overging door het huwelijk van Philibert de Clercque Heer van Boningues, een Vlaamsch edelman uit Gent, met Johanna Maria van der Burch. Bovendien hebben de opvolgende eigenaars het in bijna ongerepten staat willen bewaren.

Talrijk zijn de afbeeldingen van dit Huis; zij beslaan een tijdperk van meer dan twee en een halve eeuw; de oudste is van den jare 1647: een gezicht op het Huis, van achteren, door R. Roghman. Meer bekend is de kopergravure van 1719 uit „de zegepraalende Vecht” met 't onderschrift: „Het huis Oudaan van den Hr. Philibert de Clerque” enz. Uit hetzelfde jaar zijn de beide etsen van A. Rademaker. Een ander tweetal is van L. P. Serrurier; het zijn teekeningen in Oost-Indische inkt uit 1730. Ook de vermaarde J. de Beyer teekende twee afbeeldingen, in 1747. Vier jaren later werd een tekening voltooid door P. J. van Liender van: „Het Riddermatig Huys Oudaan bij Breukelen in het Sticht” In 1836 verschenen twee lithographieën naar P. J. Lutgers in: „Gesigten aan de rivier de Vecht”; de eene gaf het „kasteel uit het Westen” en de andere een „Gezigt over de Vecht naar de zijde van Oudaan”, alsook een lithographie van J. F. Christ. Fraai is de ets van P. J. Arendzen, vervaardigd naar een schilderij van J. J. van de Sande Bakhuyzen, in 1875 gemaakt. Ten slotte moeten vermeld worden een kooldruk door E. A. van Blitz en Zn. uit 1903 en de vele afbeeldingen uit lateren tijd.

Het zou aantrekkelijk zijn deze prenten een voor een te beschouwen, maar wij moeten ons tevreden stellen met een indruk van het Huis, zooals het zich voordoet in onze dagen. Als de gelegenheid zich daartoe aanbiedt, is het de moeite waard den tocht door de Vechtstreek eenige oogenblikken te onderbreken en te genieten van den aanblik van Oudaan, dat in alle jaargetijden bekoort. Het gebouw verraad den bouwstijl van de 16de eeuw. Het heeft eenige restauratie ondergaan, wat het wapenschild ons zegt op den draagsteen van het geveltorentje; het is het wapen van Van der Burch en Van Sneeck, hetwelk een herinnering zal zijn aan Mr. Jacob van der Burch en zijn echtgenoot Johanna van Sneeck, Vrouwe van Oudaan van 1601—1648. Aantrekkelijk zijn de beide trapgevels, waartusschen het zeskantig torentje uithangt, maar bekoorlijk is het kijkje op de ophaalbrug tegen een achtergrond van rijk loover. Het ouderwetsche gebouw, rondom in het water gelegen, vormt een schoon geheel met zijn omgeving, welke steeds afwisselend in blader-, kleuren- en winterpracht telkens nieuwe bekoring aanbrengt.

Nog beter heeft het inwendige van het gebouw den bouwtrant der zestiende eeuw bewaard. Behalve op het geheel der samenstelling wijzen wij op de balken der zolders, de eikenhouten wenteltrap en het keldergewelf, waar de muren, van ongeveer een meter dikte, opgetrokken van reuzenmoppen, genoeg voor zichzelf spreken. Belangrijk is ook een schoorsteenmantel in het voorvertrek, van wit en rood marmer, met rechtlignige, eenvoudige stijlen en bovenstuk; de beide bovenhoeken zijn versierd met kleine medaillons, welke wapens dragen en op een tropee geplaatst zijn, terwijl in het midden een voorstelling in wit marmer te zien is, verbeeldende een leeuw, vechtende met een stier.

De naam Oudaan, ontstaan uit Oud-Aa, herinnert aan de Oude-Aa, een riviertje, thans het Rijntje genoemd, hetwelk tegenover het Huis oorspronkelijk uit de Vecht voortkwam. Het dorp Ter Aa bewaart nog den naam van dit stroompje, dat noordelijker de Angstel heet. Het Huis Oudaan, leenroerig aan het Sticht van Utrecht, werd door de Staten der provincie Utrecht tot een Riddermatige Hofstad verklaard op den 27sten October 1536; toen kwam het toe aan Josina van Drakenborch, gehuwd met Ridder Dirk van Zuylen van de Haar.

Merkwaardig is de overeenkomst van het wapen van Oudaan met dat van Loenersloot. Den 30sten September 1818 werd de Ridderhofstad „Oudaen” door den Hoogen Raad van Adel bevestigd in het bezit van het navolgende wapen: zijnde van goud, beladen met een rood Sint Andrieskruis, in het hoofd van hetzelfde 'n lambel van zilver. Behalve de lambel, die erop ontbreekt, is het wapen van het geslacht van Loenersloot hiermede geheel overeenkomende uit welk geslacht derhalve dat van Oudaan is voortgesproten. Een jongere zoon uit het stamhuis van Loenersloot was alzoo de eerste bezitter van het slot Oudaan. Ten teken hiervan werd het wapen van Loenersloot gebroken met een lambel of baarstel van drie voeten of hangers. Dit gevoelen wordt geheel bevestigd door een charter van den jare 1354, dat mede bezegeld is door een „Derck van Loenersloot, Heer van Oudaen”, en dat het oudste bericht bevat aangaande „Oudaen”. Hierop volgt als bezitter Zweder van Loenersloot, Derck's zoon; deze werd den 14den Mei 1934, na den dood zijns vaders, door Frederik van Blankenheim, Bisschop van Utrecht, beleend met het Huis te Oudaen en 26 morgen land, leenroerig aan het Sticht. Na hem kwam het goed den 29sten Augustus 1433 aan Dirk Taets, die in een leenbrief van 30 Janurai 1441 vermeld wordt als „Diric van Houdaen”, die den naam zijner moeder Alijt van Oudaen heeft aangenomen. In genoemden leenbrief bevestigt de Bisschop van Utrecht „Cornelys”, dochter van „Diric van Houdaen”, gemalin van „Vrederik van Drakenborch” in het bezit van „dat huus te Houdaen myt eenendevierlich mergen lands, die dairtoe behoeren”, welk bezit zij uitoefende sedert den dood van haar vader in 1450. Door genoemd huwelijk ging het Goed over in de familie van Drakenborch, waarin het bleef tot 1578, in welk jaar het kwam aan de familie van Sneeck tot 1648. Wegens het huwelijk van Johanna van Sneeck met Mr. Jacob van der Burch ging het bezit van het Goed over in zijn geslacht, waarin het bleef tot 1689, toen het, weder door huwelijk, kwam aan den bovengenoemden Philibert de Clercq, wiens geslacht het bezat tot 1806. Van 1807 tot 1826 was Hendrik Jacob Ortt van Nyenrode eigenaar, die gehuwd was met Agnes Maria Warin. Hierop volgde tot 1889 de familie Duuring, in welk jaar het kwam aan Mejuffrouw Margaretha Elisabeth Willink van Collen, van wie het vererfde op Jonkvrouw M. E. Quarles van Ufford.

Het biljet van den verkoop op den 28sten Juli 1827 door Jonkvrouw Agnes Maria Warin beschrijft dit Goed als volgt: Het schoon en aanzienlijk buitengoed en Ridder-Hofstad, genaamd Oudaan, bijzonder geschikt voor Jagt en Visscherij, gelegen aan het aangenaamste gedeelte van de Rivier de Vecht, en uitzigt hebbende op den Straatweg, onder de Gemeente van Breukelen St. Pieters; bestaande in: Een kapitaal Heeren-Huis, voorzien van een ruim Voorportaal en Gang met marmeren Vloersteen, vier Benedenkamers, allen behangen en met Stookplaatsen, Dessert- en Provisiekamers met onderscheidene kasten, ruime Keuken, Mangelkamer, verwulfdde Wijn- en Provisiekelders; boven zeven Kamers, waarvan vijf behangen en meest allen met Stookplaatsen voorzien, Domestieken en Strijkkamers, twee groote Zolders, alsmede een afzonderlijken Turfzolder, een Toren van twee Verdiepingen, van waar men fraaije en uitgestrekte uitzigten heeft. Verder eene Tuinmans-Woning, Koetshuis met Stallingen voor Acht Paarden, Hooi- en Haverzolders, een Brouwhuis, Stijger aan de Vecht, wel aangelegden Tuin en Broeijerij, waarin een Gebouw, geschikt voor Oranjerie, Boomgaard, Lanen beplant met zware Iepen en andere Boomen, wijders eene kapitale Boeren-Hofstede, alles met elkander groot ruim veertig Bunders. Eindelijk de Visscherij in de Rivier de Vecht, beginnende van den Steen-Oven Cromwyck tot de Plaats Nyenrode en weder beginnende van den Breukelschen Korenmolen tot aan de Weerds-luis. Voorts behoorden bij Oudaan: Ruim twee bunders zoo Boomgaard- als Bouwland, genaamd de Raaphorst strekkende voor uit de Vecht aan het Zandpad tot aan het voorgaande Perceel; Ruim een en twintig Bunders allerbest Boomgaard-Bouw-Wei-en-Boschland, strekkende voor uit de Vecht aan het Zandpad tot en met den Zogdijk tegen de Wetering, en ruim vijf Bunders zoo Wei- als Hooiland, gelegen onder Breukelenveen achter Oudaan, strekkende uit den Zogdijk tot aan het Veenland.

J. W. VERBURGT.

Harteveld, de plaats van den Hr David Mendes da Silva (te Maarsssen).

Het is een merkwaardig feit dat de bebouwing aan de Vecht bij Maarsssen aan de Oostzijde der rivier, die van de Westzijde zowel in omvang als in aanzien verre overtreft.

Toch bevatte ook de Westzijde enige aanzienlijke buitens, waarvan ik voor heden het nog bestaande Harteveld of Herteveld wil behandelen in de dagen toen het zich nog in alle fleurigheid als „Keurbanket”, zoals Claas de Bruyn¹⁾ zong voordeed en als „de plaats van den Heer David Mendes da Silva” in de „Zegepralende Vecht” staat afgebeeld.

Het huis dateert zeker uit de tweede helft der 17de eeuw, toen de meeste van deze buitens door Amsterdammers werden gebouwd naar eenzelfde type, n.l. een lang rechthoekig

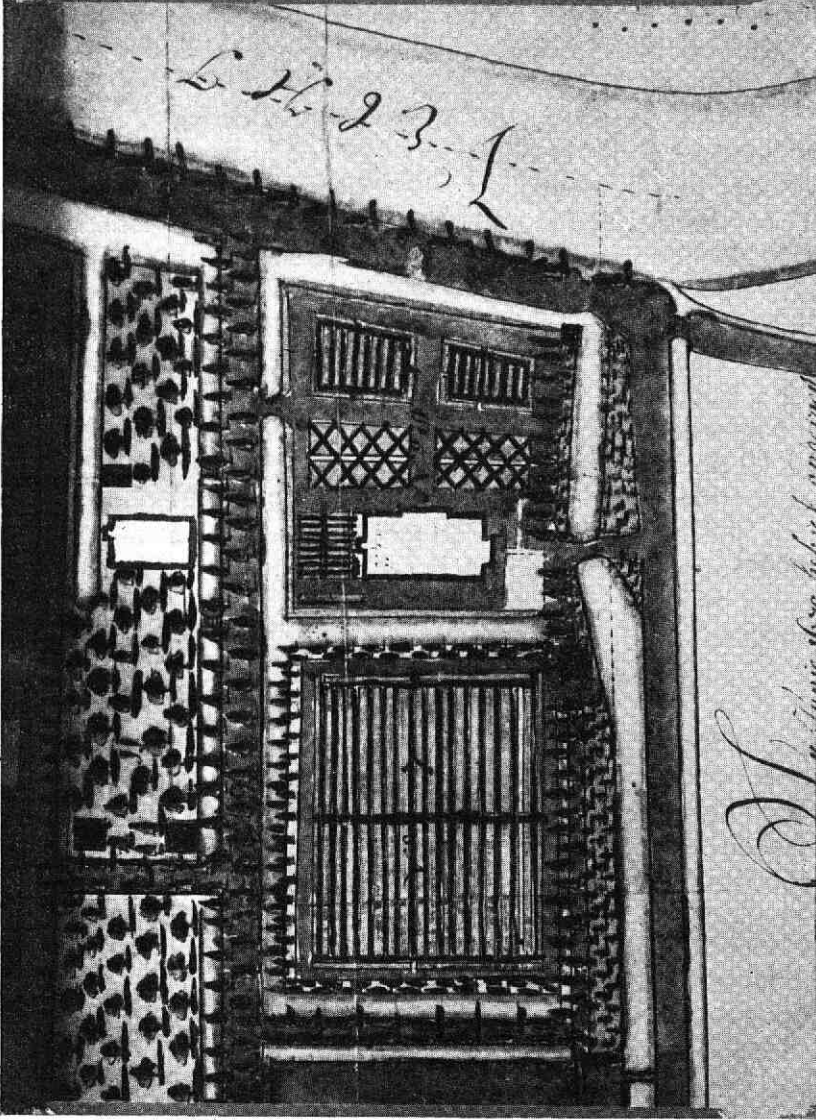
¹⁾ Claas de Bruinn (Jaarboekje 1937, p. 30 noot 1) leefde van 1670—1732 en was Amsterdammer van geboorte; hij schreef vele bijbelsche poëzie en tooneelspelen: „Kleefsche en Zuid-Hollandsche Arcadia of dagverhaal van twee reizen in en omtrent die gewesten gedaan, in dichtmaat uitgebreid, en met aantekeningen voorzien van Lud-Smits” (Amst. 1716, 2e dr. 1730). „De zegepralende Vecht, of berijming van honderd en dezelfs fraaiste gezigten” (Amst. 1718, de dr. 1791); ook afzonderlijk uitgegeven als „Speelreis langs de Vechtstroom”, op de uitgegeven gezigten van de zegepralende Vecht (Amst. 1790, fol. in 8°).

De eerste uitgave van dit plaatwerk vond plaats in 1719 te Amsterdam (1 deel fol.): „De Zegepralende Vecht, vertoonende verscheidene Gezichten en Lustplaatsen, Heerenhuysen en dorpen, beginnende van Utrecht en met Muiden besluitende”, 99 kopergravures bevattende met Hollandsche en Fransche onderschriften van D. Stoopendaal. Hieraan is toegevoegd een voorbericht (uitlegging) door A. de Leth, „verklaring van de Titelplaat” door de Bruin, een „Vechtzing” door J. de Regt en de genoemde „Speelreis van de Vechtstroom”; het geheel een uitgave van de Wed. N. Visscher te Amsterdam. De gravure's zijn in 1790 nog eens weer afgebeeld met verandering van de eigenaars op de onderschriften.

grondvlak, waarop één verdieping met Hollandse baksteen werd opgetrokken en een hoog kloek zadeldak vier sterk sprekkende schoorstenen op de hoeken dragen, bekroond met vrolijk waaierende windvanen. Zelfs Philip Vingboons, de bouwmeester der Amsterdamse particierswoningen week niet van dit type af en alleen het strenge fronton boven de hoge Amsterdamse stoep moet de ingang verlevendigen. De Palladiaanse zuilenorden treft men in de Vechtstreek niet aan, hoogstens een Dorische pilaster-ordonnantie onder het fronton, zoals nu het „Huis ten Bosch”, het huidige Raadhuis van Maarssen, die nog te zien geeft.

Deze vermaarde 17de eeuwse bouwmeesters begrepen, dat de bebouwing in de Vechtstreek geheel andere eisen stelde dan een stadswoning op een der Amsterdamse grachten. Het langgerekte landhuis moest vooral een breedgerekte gevel hebben om het van de Vechtkant, een der hoofdverkeerswegen der Republiek, tussen het groen goed te kunnen doen. Toch werd het massieve type, zoals Philip Vingboons in 1655 „Gansenhoeft” te Maarssen bouwde, weldra vervangen door het onderbreken van het langgerekte éénverdiepige landhuis door een uitspringend middenrisaliet van twee verdiepingen, bekroond door het fronton met kroonlijst, dat tevens het zadeldak tot de nok toe verlevendigt.

„Harteveld” had in 1670 al deze laatste gedaante, terwijl de plattegrond ook twee kleine zijuitbouwsels vertoont. Want in 1703 vervaardigde de landmeter Justus van Broekhuysen een nauwkeurige copie (op last van Jan van Raye, heer van Breukelerweerd) van een kaart van 1670 van de hand van Diepehem, die als „geswooren landmeter deze afgebeelde Hofsteden en landerijen naast den anderen gelegen in de Gerechte van Maarsen, die ten zuyden genaamt Herteveldt en ten Noorden Leeuwevecht gemeeten en gecarteert” had; het competeerde toen aan de heere Everard Schöth. Deze groote foliokaart, in kleuren uitgevoerd, berust, in de copie van 1703 althans, in het Rijks Archief te Utrecht waar uit hiernevens een gedeelte is gereproduceerd. Volgens de verklaring zien wij aan de Vechtzijde (Nr. 8) het „huys, hof, met sijn graften tot aen de Vechtdijk” toe. Daar achter (Nr. 7) is de „Hof en Boomgaard met sijn graften (en) cingel met het grientje langens de Molenvliedt” welke pittig windmolentje ook op deze kaart verder-

PLATTEGROND VAN „HARTEVELT”;

gedeelte van de grote gekleurde tekening van 1703 in het Rijks Archief te Utrecht.

op is afgebeeld. Achter de boomgaard ligt dan de moestuin (Nr. 6) en daarachter (Nr. 5) begint het „Hoyland“. Opzij bij Leeuwenvecht zien wij (Nr. 9) „De Steeg sonder de graften tot aan de Vechtdyck“ en ter zijde (Nr. 11) weder een „Boomgaard, moeshof, stallinge etc. met syn graften tot aan de „Vechtdijck“.

Omstreeks het begin der 18e eeuw werd de buitenplaats gemoderniseerd met een Oranjerie en een „somerhuys“ althans volgens het Gerechtelijk Archief van Maarsssen“ (Nr. 771). Toen Moses Cohin er op 28 November 1707 de hypotheek van f 2000.— op verstrekte heet het: de huizinge en hofstede Hartevelt gelegen aan de Zuidzijde der Vecht „met stal, schuer, bergen, Oranje huys, Somerhuys mitsgaders zes morgen lants soo weylant hoy als broomgaerdt..... streckende uyt de Vegt tot achter aende Stads wetering toe“.

Met deze Moses Cohin (Mozes Cohen) gehuwd met Simha (Simmetje) Henriques, die later op „Voorhoven“ te Nieuw Maarsseveen woonde, zien wij op het buiten voor eerst Portugese Joden en wel deze Portugees-Joodse tak van het aloude priestergeslacht, welks leden (vooral Abraham Cohen) zulk een grote economische rol in de West Indische Compagnie speelden.

Spoedig ging nu Harteveld in Utrechtse handen over n.l. in die van Jacob Jacobsen van Hinlopen, wiens weduwe het eigendomsrecht op 21 Maart 1713 volgens het gerechtelijk archief overdroeg aan de bestuurder (Parnas) van de Portugees-Joodse gemeente van Amsterdam, de vermogende David Mendes da Silva, die met zijn gade Mendes da Costa geheten Vrouwe Sara Mendes da Silva da Costa, daar een 30-tal jaren gewoond heeft en het huis inwendig kostbaar verfraaien en evenzeer kostbaar liet meubileren.

Toen werd de volle eigendom overgedragen „ten behoeve van de heer David Mendez da Silva, Coopman tot Amsterdam (van) seeckere huysinge en hoffstede genaemt *hartevelt* met stall en schuij, mitsgaders verder getimmer, ook alle het geene daarinne aert en nagelvast is, mitsgaders omtrent ses morgen lants, soo weijlant, hoff als boomgaert, waer op het voorschreve getimmer is staende, ende sooter syden als agter het hare gelegen, te samen staende en gelegen onder desen geregte aan de suytsyde der Vecht, streckende vooruijt deselve

vecht tot agter aende stadsweteringe toe, alwaer westwaerts doorgaens de huysinge en hoffstede *Leeuwenvecht*, ende oostwaerts ook doorgaens de kade ofte opstal van de molenvliet, naest gelant en gelegen leggen ofte wie anders met regt daar naest gelant en gelegen moen syn, sonder nogtans daarinne begripen de bomen inde gront staanden, leggende naer de maarssenbroekse rijweg en molenvliet".

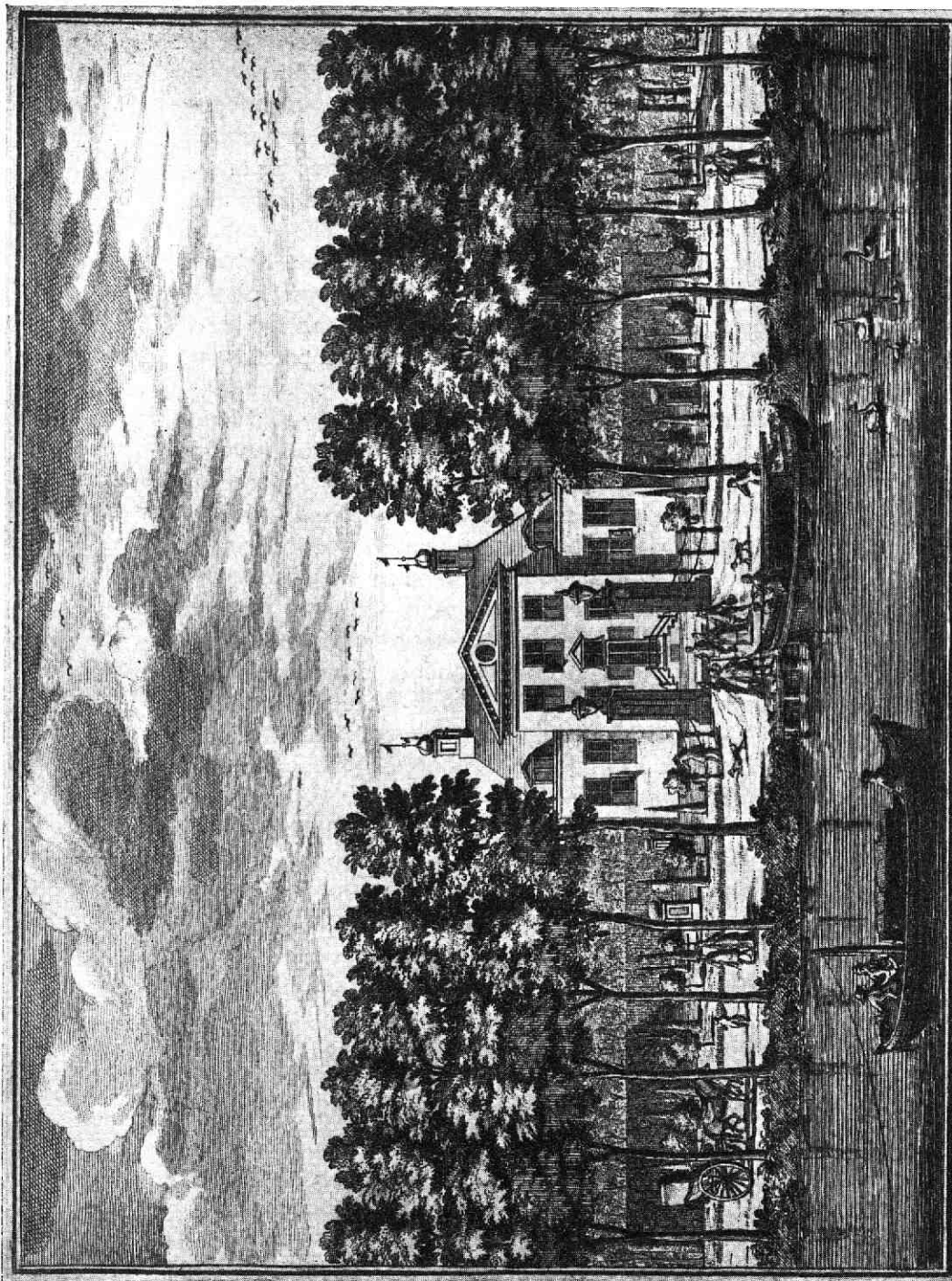
De kostbaar bewerkte hal draagt nog het aanschijn, dat de heer Mendes da Silva deze verleende. Rijk versierd met pilasters met goud-brons ingelegde kapitelen zien wij ons nog heden in het stucwerk naar de mode van die tijd de portretten van de heer Mendes da Silva en zijn gade aanstaren, afgewisseld door bloemenmanden, terwijl engelen op het plafond een kleed uitspreiden, waarop wij aaneengesnoerd aan weerszijden door hetzelfde ornament omgeven, drie met gravenkronen gedekte wapenschilden in stuc zien uitgevoerd. Eén draagt er een monogram terwijl wij de fiere gouden leeuw van het oudadellijke geslacht der Da Silva's van de hertogen van Pastrana en Aveiras en tevens van de markiezen de Montfort ²⁾ op het ene en de zes ribben of liever de bekende 6 kromme zwaarden van het wapen van Da Costa op het andere zien afgebeeld.

Een allervoornaamst heer dus, gesproten uit een der oude Spaanse adellijke Joodse geslachten, die om religievrijheid de wijk naar de Republiek hadden genomen.

Zijn wij nu met de oude aankleding van vergulde sterklok oude trumeaux, antieke banken, enz. weer in het begin der 18de eeuw verplaatst, om het buiten uit die tijd te beleven moeten wij ons echter wenden tot de genoemde kopergravure, met hollands en frans onderschrift van Daniël Stoopendaal, die hij in 1719 graveerde.

Massief door de kleine in lood gevatte ruitjes in de zoveel relief gevende eiken kruiskozijsen met de halve luikjes en toch statig rijst het buiten achter de bomenrij boven de Vecht uit, waarin tentjachtjes en zwanen het „kristalyne" water doorkruisen, zoals de Bruyn ¹⁾ eens zong:

²⁾ De wapenbrief van de Da Silva's als markiezen de Montfort berust thans te Londen en is gereproduceerd in de monumentale Engelse uitgave van Isaac da Costa's „Noble families among the Sephardic Jews", Oxford-Londen 1936, pl. 2—5.

*HARTEVELD, de plaats van den H. David
Mendes da Silva; van voren.*

*HARTEVELD; la place du S. David. Men:
des da Silva, par devant.*

Harteveld in 1719 naar de kopergravure van Daniel Stoopendaal in de „Zegepralende Vecht”.

Wy dryven HARTEVELD voorby
 En Elsenburg, ô Keurbanketten,
 voor 't graag gezicht, vol zwier en praal.

Onze archivalia *) benevens Stoopendaal's prent stellen ons nu in staat het buiten in den tijd toen de heer Mendes da Silva het bewoonde, geheel voor onze ogen te doen herleven.

Brengen wij dit bezoek in de eerste helft der 18de eeuw, dan kunnen wij zulks te gereder doen omdat het echtpaar juist Harteveld heeft verlaten en voor de aanlegsteiger in hun tentjachtje door het personeel met veel stijkages ontvangen worden om te gaan spelevaren. Met een zwierig gebaar, de driekante hoed in de rechterhand voert de heer Mendes da Silva zijn gade voor het jachtje. Hij draagt een lange alongepruik boven de kleurige pandjas over zijn damaste vest met kanten jabot, die zijn korte kniebroek geheel bedekt en de lange zwart zijden kuitkousen boven de lage schoenen met zilveren gespen laten zien, terwijl Mevrouw haar brede criolinerok draagt met halve mantel en een bevallig mutsje. Men ziet er een wandelend echtpaar links en een toekijkend boerenpaartje rechts, kinderen, een „chaise", verschillende hondjes en het mannetje over het linker hek van de inrijpoort. Deze draagt aan weerszijden een wapenschild, benevens twee servazen, die thans aan de tegenwoordige ingang rechts van het buiten zitten en die geheel gelijk was aan die van „Sterreschans" bij Nieuwersluis.

Treden wij nu binnen dan komen wij eerst in de voortuin, afgescheiden voor nieuwsgierige blikken door een geschoren haag en omgeven door een gracht. Struiken geschoren als miniatuurboompjes, afgewisseld door tientallen pyramiden worden verlevendigd door twee houten pedestallen, gedekt door loden sierpotten, die aan weerszijden het huis flankeren. De overige vijf loden potten, twee pedestallen met twee stenen potten van de inventaris zijn dan achter het huis in de moes-

1) Wegens plaatsgebrek zijn de beide bijlagen vervallen. De eerste bevatte de inventarislijst na de dood van David Mendes da Silva in April 1740 opgemaakt door Daniel Lopes Arias en Joseph Suasso de Lima, de tweede die van de bezittingen en lijfgoederen van de dienstbode van Mevrouw, in 1735 op Harteveld overleden. (Notaris Johannes de Jong, Rijks Archief Utrecht resp. 1740 acte 41 en 1735 acte 68).

tuin of boomgaard te zoeken. Een tuin dus, die gedurig veel onderhoud vergde en waaraan ook een tuinman volop werk had. Een notarieel contract von 1748 ³⁾ laat zulks zien. „Christiaan Butcher, Tuynier dewelcke bij deezen verklaarde van den heer Abraham Lopes Arias als ordere hebbende van de Heer Joseph Suasso de Lima, aangenomen te hebben, desselfs hoffstede genaamd Hartevelt geleege onder den Gerechte van Maarssen, omme de gemelte hofstede en tuyn naar behooren waar te neemen, die te bespitten, bezaajen, bepooten en beplanten, te schoejen, schoffelen, scheeren, harcken, wel te wieden en van sijn onkruid te suyveren en voorts te doen alle het geene een goede en sorgvuldige tuynier behoort te doen. En heeft de voorschreeve hoffstede en tuyn aangenomen voor den tijd van een jaar voor een somme van twee hondert en vijftig guldens, nog daar en boven vijf en twintig manden turff en ses guldens voor Vasten avond geld". Het was dus een zeer behoorlijk salaris voor die tijd, waartegen de tuin knecht dienst deed. De verbinding met de achtertuin kon verkregen worden door een bruggetje rechts over de gracht, waarover een heer wandelt, dat naar een poortje in de heg leidde waarmede men de steeg bereikte.

Bestijgen wij nu de drie stoeptreden, dan staan wij voor de dubbele toegangsdeur, geheel met glas in lood gevat met dit

³⁾ Notaris Johannes de Jong's protocol van 18 Juli 1748. Voor hen die de arbeidsvoorwaarden van voor twee eeuwen interesseren volg hier: „En is bedongen dat alle virendeel jaars aan den voornoemden Tuynier een gerecht vierde part tot twee en sestig guldens tien stuyvers zal werden betaalt en zal de gemelde huur ingaan met den eersten Augusti deezes jaars 1748 om te expireeren den laatsten July 1749. En is wel expresselik bedongen bij aldien de Heer Joseph Suasso de Lima geen genoeg mogte hebben om sijn Tuynier op sijn Plaats langer te houden, in sulcken geval zal hy verpligt zijn in dit jaar 1748 en 1749 om hem alle vierendeel jaars te mogen laten gaan, mitsdien veertien dagen voor het eyndigen vant zelve vierendeel jaars de huure op te seggen. En zal als dan effectivelijk van de Plaats moeten vertrecken, sonder eenige redenen te geven. En zal het aan den Tuynier ook vrij staan den Heer insgelijcks te doen, zullende bij syn verhuysinge off vertreck het verscheene huurloon aan hem worden betaalt. Tot naarkoming vant geene voorsz staat, verbind hy Tuynier syn persoon en goederen" enz. Deze tuinman was ook niet de eerste de beste want hij kon zijn naam tekenen (hij was blijkbaar een Duitser): „Christiaan Budger".

door een fronton gedekt bovenlicht en twee kleine zijraampjes die toegang verlenen tot het „voorhuys”. Het lichtende wit van het bevallige stucwerk met zijn bloemenmanden, portretten en wapens geaccentueerd door het aanbrengen van verguldsels wordt verlevendigd door een staande klok en twee lage banken.

Wij hebben dan eerst „de groote sykamer”, de ontvangsalon, waar de eigenaar zijn voorliefde voor Japans (bedoeld zal zijn Chinees) porcelein ten toon spreidde. De twee grote kristalspiegels en de zes armspiegeltjes weerkaatsten de niet minder dan vijf en twintig blauw en wit vergulde porcelijnen pullen op de hoge schoorsteen, het Japanse lakkabinet op vergulde voet, dat nog vier porceleinen kommen droeg, de noten spelen en de gelakte theetafeltjes, de zestien zware beklede stoelen, waarvan er zes gemakkelijke fauteuils waren, terwijl overigens twee grote blauwe, klaarblijkelijk Delftse doofpotten het grote vertrek sierden, in welks kabinet 18 paar koffie- en theegoed bewaard werd.

Ook de „klyne geele sykamer”, dat ondertussen toch nog met elf met zijden kleedjes beklede engelse stoelen, gestoffeerd kon worden, bevatte het met geel damaste hemel versierde bedgeweerkast in de twee grote vergulde spiegels en naast het porceleinkastje vinden wij hier op een laktafeltje het trekpotje met de koffie- en chocoladekommen gereed staan. Een der uitbouwsels was klaarblijkelijk de „provisie kas” die de kostelijke porceleinen serviezen, waarvan de kannetjes met zilver gemonteerd waren, bevatte.

Ook de keuken zag er niet ongezellig uit met de grote vergulde spiegel, 't blinkende koperwerk in de „glase kast”, de muurrekken en de niet minder dan negen met leder beklede stoelen. Klaarblijkelijk werden de laatste voor de Eetzaal gebruikt, die wij ons hebben in te denken als betimmerd in het zware Louis XIV alleen met een spiegel behangen, in welke in stijl ingebouwde kast de fontein met koelbak, meest in blauw en verguld, mede in die stijl zijn uitgevoerd.

Ook hierbij treffen wij een soort slaapkamer aan althans er is ook een bed met „groen saay” behangen, een spiegel en vijf stoelen rondom een tafeltje, terwijl hier ook het werkvertrek van de heer des huizes ligt. Als hij in de scheerstoel voor de vergulde spiegel heeft plaats genomen, dan kan hij de koperen haard met ringen en knoppen zien blinken, terwijl zijn gasten

op de rustbank plaats nemen of op de twaalf stoelen rondom de vijf tafeltjes kunnen gaan zitten. Want dit vertrek schijnt het werkvertrek van de heer des huizes te zijn, waarin hij ook tijdens zijn vacantie te Maarssen, waar toch ook de aanzienlijken van de Portugees-Joodse Natie hun buitenplaatsen hadden, zijn zaken afdeed.

Zelfs uit gedrukte stukken worden wij iets van zijn financiële staat gewaar en evenzeer van zijn familierelaties.

De Utrechtse Universiteitsbibliotheek bezit n.l. van hem een „*Advertissement van Regten*, gedaan maken, ende den Hoogen Rade in Holland, mitsgaders de Edele Mogende Heeren Adjuncten Reviseurs overgegeven uyt den name ende van wegens *David Mendes Da Silva*, Coopman tot Amsterdam, in qualiteyt, als eenige overgeblevene gesurrogeerde Executeur van den testamente van wylen *Isaac Mendes Da Silva*, en Voogd over de onmondigen, die by Legaat ofte Substitutie uyt kragte van den voorschreve Testamente ietwes zouden komen genieten. Gedaagde by Mandement van Revisie ten Eenre; Op ende Jegens *Rachel Gomes Netto*, Weduwe van wylen *Salamon de Meza*, mede wonende tot Amsterdam, als aangenomen hebbende de arrementen van den Processe by den selven haren Man geëntameert, Impetrante in 't voorschreve Cas ter anderen zyde" (in folio, 43 pp., 1291 art.), waarin de advocaten Johannes Staal en Johannes van den Graght betoogen, dat Isaac Mendes Da Silva te Amsterdam bij Notaris Mr. Jan Snoek bij Testamentaire beschikking den 3 Juli 1736 aan onderscheidene personen een som van „het montant van vier en dertig hondert Ponden Sterling, Actien in de Oost-Indische Compagnie tot Londen in Engeland" gelegateerd had, o.a. aan Isaacq Netto, zoon van Joseph Gomes Netto, wiens erfenis hij eventueel voor overlijden aan diens zusters Rachel en Sara Netto en Lea, zuster van David Mendes Da Silva, zou vervallen. Nu stierf de Testateur den 9e September 1711, die „op desselfs overlyden onder zyne Correspondenten tot Londen gehadde het beloop van seven en dertig hondert g: Stel Actien" ten laste van de Engelsche Oost-Indische Compagnie; o.a. de voorname Londensche Sephardische Kooplieden Juan Mendes da Costa, Diego en Antonio Mendes, over wie men een en ander in Dr. Gaster's „*History of the Bevis Marks Synagogue*" kan vinden.

De toenmalige executeur Jacob Mendes da Silva benoemde nu bij Notarieele acte in d.d. 4 Februari 1719, David Mendes Da Silva in plaats van diens overleden broeder Joseph Mendes Da Silva, tot zijn mede Executeur. Nu stierf deze Jacob Mendes Da Silva kort hierop, zoodat David Mendes Da Silva nu als eenig Testateur alleen overbleef. Vervolgens stierf in 1726 Juan Mendes Da Costa te Londen, wien hij zijn actien en die van zijn kleindochter Sara Mendes Da Silva (dochter van zijn zoon Joseph Mendes Da Silva) had toevertrouwd, waarvan, daar diens Executeurs zijn rekening niet meer konden terugvinden, niets meer te wachten was, zoodat dit aanzienlijk bedrag verloren scheen. Ten slotte overleed nu nog de Heer Isaac Netto, waarop Salomon de Meza, gehuwd met Rachel Gomes Netto gedaagde voor Schepenen van Amsterdam convenieren. Deze teekende appèl aan bij den „Rade Provintiaal” en eindelijk voor „den Hooge Rade”, waarop den 3e Juli 1736 een „sententie ofte Arrest” volgde.

Onder de vrije legaten van Isaac Mendes Da Silva treft, kenschetsend voor den Godsdienstigen geest, die er uit spreekt van Joodsche Weldadigheid, uit die tijden vermelden wij: (art. 202)

aan de Armen van de Portugeese Joodse Natie
binnen Amsterdam, ter distributie van de Par-
nassins 100 £

(art. 203):

Aan 't Broederschap van deselve Natie 100 £

(art. 204):

Aan de Weeskinderen van deselve Natie 100 £⁴⁾

(art. 1126 en 1127). Deze artikelen melden nog: Dat Juan Mendes da Costa te Londen „tot syn dood toe, by al de Wereld is gereputeert geweest voor een goed en suffisant Negotiant. Aan wien de rijkste en voornaamste Jooden, soo uyt de Stad van Amsterdam, als elders, al hunne Engelsche Effecten hebben toevertrouwt gehadt”.

In dezelfde band bevindt zich een „*Advertisement van Regten, gedaan maken, en den Hogen Rade in Holland, mitsgaders*

⁴⁾ Deze passage luidt (art. 1391, tweede boek): „En daarom hoop ik, dat UEd. ordre sult geven, zoo als UEd. van de drie Legaten van de Sedaca, Eshaim en de Weeskinderen gedaan hebt, tot betalinge van de vier en twintig” d.i.: 200 £, onder berusting van Da Costa (art. 139)

Heeren Adjuncten Reviseurs overgegeven uyt den naam ende van wegens *Rachel Gomes Netto* Weduwe van *Salomo De Meza*, woonende tot Amsterdam, als d'Arrementsen van den Processe, by den selven haren man geëmaneert, aangenomen hebbende Impetrante van Mandamant van Revisie, ter eenre, op ende Jegens *David Mendes Da Silva*, Coopman tot Amsterdam, in qualiteyt als eenige overgeblevene Executeur van den Testamente van wijlen *Isaac Mendes Da Silva* en Voogd over de Onmondige, dewelke by Legaat off Substitutie, uyt kragte van den Voorsz Testamente ietwes souden komen te genieten, gedaegde in 't voorsz. cas ter andere zijde".

Voeg ik hier aan toe dat ook dit stuk niet minder dan 1641 artikelen, verdeeld over 184 folio druks beslaat, dan begrijpen wij dat deze langdradige juridische uiteenzettingen in de eendeloos vervelende 18de eeuwse betoogtrant hem op „Hartevelt" lange tijden kon bezig houden; art. 1121 meldt dan ook bij voorbeeld een „Missive door den gedaegde van deszels Landhuys den 4 Augusti 1719" aan *Juan Mendes da Costa*, „Coopman van de Portugeese-Joodse Natie te Londen" (art. 112) geschreven. En daarbij de Amsterdamse zaken niet te vergeten ⁵⁾.

De tweede verdieping in het middenresaillet bevatte nog een paar grote slaapkamers en benevens een „boven sykamertje". In de logeerkamer boven de eetzaal was het met „rood casjant" behangen bedgevaarte en een „Campagne bedt" in die kleur. Weer wordt de schoorsteen, zowel als het notenhouten kabinet ieder met niet minder dan dertien stuks porcelein versierd. De vergulde spiegel laat door de „rood casjant" gordijnen de „citse" of geborduurde dekens niet weerspiegelen, maar wel de twee taboeretjes en waarom zes stoelen en het lak cabinettafeltje, waarom heen vier stoelen geschaard staan.

Ook boven de keuken was een grote deftige slaapkamer met een weelde van porcelein. Zes matstoelen, zoals wij die uit het Louis XIV kennen met hun stijve rechte ruggen, vier met velours bedekt, en vijf met kussens zijn om een notenbomen

⁵⁾ Zo registreerde Notaris De Jong op 23 Januari 1735 een machtiging van *Vrouwe Simha Abrabanel* aan haar echtgenoot *Joseph Abrabanel* om een huis in de Rapenburgerstraat te Amsterdam, bewoond door haar vader *Joseph Abrabanel*, benevens de twee belendende percelen te transporteren aan *David Mendes Da Silva*. De laatste woonde te Amsterdam op de St. Antonie Breestraat bij de Nieuwe Markt.

tafel geschaard en de in stemmige zwarte lijsten gevatte spiegels weerkaatsen de „eyke kas” de 12 tinnen schotels en 13 tinnen borden langs de muur, de beide rekjes met porcelein, het porcelein voor de schoorsteen, de „groote porcellyne schootel japans” en de Russisch rood (ledere) met koper beslagen kist. Een „root casjant behangsel” verraadt dat daarachter een zijden deken het bedgerei bedekt en een groen voorhang het andere.

Het zijn dus beiden deftig gemeubelde vertrekken, waartoe ook een portaal niet minder deftig versierd n.l. met tien schilderingen toegang schijnt verleend te hebben. Onder het fronton ligt dan „de bovenste slaapkamer” gemeubeld met veertien velours beklede stoelen, een vergulde spiegel, een slaap bank en „een leidikant met een rood casjant behangsel. Bij de zolder met „kleed stocken” en ander rommelderij vinden wij nog een boven „sykamertje”, klaarblijkelijk voor een van het personeel, waar acht stoelen, een spiegel in zwarte lijst met „een groen sergie ledikant” het meubilair uitmaakte.

Het overige porcelein „in beauffet” kunnen wij gevoeglijk overslaan om in de stal „de oude chais” en het rijtuigje des heren Mendes da Silva te zien met de „fyne glasen” van binnen met geel velours en twee kussens bekleed.

Het huis was zoals wij zagen wel voor logé's ingericht. Het was dan ook wel te groot voor het echtpaar en hun enige dochter Ribca, later gehuwd met Joseph Suasso de Lima, die blijkbaar na het overlijden van zijn schoonvader op „Spruytenburg” ging wonen, want daar op komt hij tussen de jaren 1740 en 1795 te Nieuw-Maarsseveen voor, in welks dorp wij zijn dochter Jonkvrouwe Rachel Suasso de Lima in 1807 nog gevestigd vinden.

Ook schijnt Daniël Lopes Arias later op „Harteveld” bij de familie Mendes da Silva te hebben ingewoond. Hij komt al in 1725 te Maarssen voor en bevond zich in 1740 op Harteveld, welks inventaris hij mede hielp opmaken, Abraham Lopes Arias (zijn zoon?) nam in 1748 (zoals wij zagen en die ook in 1771

⁶⁾ In de protocollen van notaris Johannes de Jong, waar hij een paar keer als getuigen voorkomt, doet hij zulks gezamenlijk met de voorzangers der Portugees-Joodse gemeente; op 5 Februari 1725 n.l. met Haim Saruco, op 1 October 1723 met Salomon Saruco, de latere Portugese Opperrabijn van Den Haag.

als gemachtigde van Mozes de Jacob Pareira „schildknaap tot Londen" het buitenplaatsje Richmond transporteert), de tuinman aan, zodat men het eerst aan personeel denkt, doch dit is uitgesloten. Deze afstammeling van het geslacht Arias d'Avila, dat in de 14de eeuw reeds Diego Arias in Castilië opleverde (Thesourier en Secretaris van Hendrik IV en waaruit de graven van Punoënroostro zijn voortgekomen) was geen man zonder middelen, althans te oordelen naar zijn praalgraf te Ouderkerk a.d. Amstel, dat hij heeft laten beeldhouwen, toen zijn echtgenote Esther Hana in 1732 overleed.

De steen of liever de dubbele steen is in de tachtiger jaren van de vorige eeuw weder uit de bodem gelicht en door David Henriques de Castro Mzn. omgeven door ijzeren banden op een nieuw gemetseld raam geplaatst. Het is een hardstenen monument van kunsthistorische betekenis, want nergens, ook niet bij deze keur van grafstenen, ziet men een dusdanig kunstig calligraphisch meesterwerk met de eindeloze dikker en dunner wordende rococokrullen in het weerbarstige hardsteen gehakt. De zerken, hierbij voor het eerst gereproduceerd, liggen op 't oude gedeelte tussen het graf van Menassé ben Israël en het Rudeomentoshuis. De Castro deed haar zoals gezegd, opnieuw in metselwerk plaatsen. Voor beide overledenen is het grafschrift op het midden van den in tweeën gedeelden steen geplaatst. Boven ieder grafschrift bevindt zich een halve cirkel met het opschrift: *Sepolter*. De halve cirkel hierom zijn door de weelderige Rococo-ornamenten en style régence omgeven.

Onder het grafschrift van den man vindt men een van boven met een bloem versierd portiek, waarin Daniël in den leeuwenkuil, zinspelend op zijn naam, in staande ootmoedige houding, de Hemelsche Hulp ontvangt, of wel door bovenaards licht wordt bestraald.

Ter rechterzijde van het portiek rusten op den bodem de beide toen zo veel gebruikte gekruisde doodsbeenderen en het doods-hoofd, aan de linkerkant Ook onder het grafschrift van de vrouw vindt men een portiek, doch zonder versiersels opgevuld. In dat portiek ziet men een uit de wolken afdalende arm, welks hand gewapend is met een bijl, waarmede een in het blad staande boom op twee derde gedeelte van de stam vanaf de bodem gerekend, wordt afgehouden, beeld van het in den

bloei afgehouden leven. Het doodshoofd en de doodsbeenderen zijn evenals boven geplaatst, doch de richting is omgekeerd.

Wij laten hier eerst het Portugese grafopschrift van den man volgen naast dat van de vrouw, daaronder de hebreeuwse in vertaling.

Que Preparou Em
sua vida Daniel
Lopes Arias
Fe Em 2 De Tebet Ao. 5522
(onderaan)
S. A. G. D. G.

Da Bemaventurada
Devota e Chaetuva
Ester Hanna Mulher
Que foy de Daniel
Lopes Arrias Falesceu
em 22 de Sivan Ao. 5492
S. A. G. D. G.

Dat van de man verhaalt, dat Daniel Lopes Arias dit graf reeds bij zijn leven bereid had, dat hij overleden is op den tweede dag van de maand Tebeth van het jaar 5522 (= 1752) „Zijn ziel geniete de eeuwige gelukzaligheid”. Dat van Ester Hana roemt haar als welgelukzalig, vroom en godvruchtig; als zijn echtgenote overleed zij op 22 van de maand Sivan 5492 (= 1732). „Haar ziel geniete de eeuwige gelukzaligheid”.

De hebreeuwse opschriften doen hem als een vroom man kennen. Zij luiden vertaald:

De Heere des Hemels heeft
Daniël geroepen om onder
Zijn schaduw overvloed van
heerlijkheid en glorie te er-
ven. Ook daar op de ware
weg zal hij kracht en roem
bekomen.

Om gelijk een boom bij het
water zeer sierlijk te bloeien.

(De afkorting)

Onder de vleugelen van Gods
Majesteit.

Hier ligt begraven *Esther*,
een waardige vrouw die zeer
weldadig voor de armen
was, zij verliet al het begeer-
lijke der wereld, dat zij als
de donkere nacht beschouw-
de.

Om elders de vrucht harer
handen te ontvangen.

(De afkorting)

Haar ziel zij gebonden
(in de bundel des levens).

Zij overleed dus 30 jaar vroeger dan hij en klaarblijkelijk heeft hij zich dus als weduwnaar in 1732 reeds op Hartevelt gevestigd, dat van alle toenmalige luxe voorzien was. Wanneer Manuel Gomesz Da Costa in 1725 bij onzen notaris een bestek tot verbouw van zijn hofstede Marienhoff genaamd „het Klock-

je" te Nieuw Maarsseveen liet opstellen, luidde artikel 9: „Zal den aanneemer een badt soo diep en wijdt als het badt van de heer Dazilva op Harteveld is, met het graven daar bij en van binnen besetten met alderleij kouleuren van steentjes”.

Er was dan ook meer personeel dan wij toevalligerwijs uit de bewaarde en gevonden archivalia gewaar worden. In bijlage II zien wij er verschillende, doch naast de Joodse (Hoogduits-Joodse) knecht Mozes Joseph, moet er toch ook vrouwelijk Joods personeel voor de rituele keuken zijn geweest, want wij zijn bij de bestuurder der Portugese Synagoge van Amsterdam aan huis ⁷⁾ en toen zijn dochter in 1776 overleed vond men buiten de huisraad, goud, zilver en juwelen, „de Boeken Mozes”, de Heilige Wetsrollen met de daarbij behorende ornamenten, in de inventaris afzonderlijk vermeld ⁸⁾.

Maar hoe dit zij, het personeel had het goed, zoals uit bijlage II blijke. Een dienstbode van een paar eeuwen terug, zwoegend in een dienstverband, alleen door Mevrouw opgelegd en zonder arbeidsvoorwaarden, stellen wij ons voor als een werksloof met nauwelijks meer kleren dan haar katoene uitzet en die met schrik haar oude dag tegemoet zag. Zie hier het antwoord door een beëdigd notaris opgemaakt van contante gelden, gouden ducaten, gouden en zilveren snuisterijen en sieraden, paarltjes en diamantjes en klerenuitzetten, zoals menig welgesteld hu'svrouw die niet bezit van Anna Barbie „synde geweest dienstmeyt van de Heer David Mendes Da Silva" in 1735 op „Hartevelt" overleden. En bij het doorlezen staat ze ons op het bordes van Hartevelt weer voor ogen in haar fleurig-kleurige dracht, die wel van een Zeeuwse lijkt te zijn. Wij zien haar de deuren van de hal openen in haar fraaiste uitrusting, van haar gouden strikken en gouden krullen in het haar, gedekt met een zwart zijden kapertje met zilveren „hairnaald", haar keurs met gouden hemdknoopjes versierd, boven haar zwart zijden voorschoot haar bloedkorale ketting aan met gouden slot, haar diamantje op haar gouden zegel- en hoepringetjes aan en grote zilveren schoen-

⁷⁾ In de geruchtmakende toenmalige geestelijke strijd onder de Joden van Amsterdam over de messiaanse bewegingen, speelde hij als zodanig een rol cf. Dr. S. I. Mulder: „Een zeldzame medaille" in „Ned. Israël. Jaarboekje" van 1859.

⁸⁾ Protocol notaris Jacobus van Someren, Gemeente archief Utrecht, d.d. 9 November 1776.

gespen, ook vertonende de welvaart dezer aanzienlijke Portugese Joden, als wier gediensdige zij hier haar leven lang sleet. En zo zien wij haar door het dorp gaan met haar regenkleed, en haar schilderachtige groen strooie gevoerde hoed op met haar fluwelen mofjes, haar groen zijden handschoenen aan en haar tas met zilveren ketting en kerkboek met zilverwerk in de hand. Doch het meest decoratief is zij als zij in haar werk is, in haar lange schel gekleurde katoene of „stofje” jakken, haar lange muilen aan, heldere boezelaars voor en een van haar vele onder- en trekmutsen op of wel in haar kamer bij haar eigen theepotje en theelepeltje met haar zilveren „tuijg met twee kookers en een schaar” en vingerhoed en haar ivoren brei- en naaldenkokers.

Wij maken ook nog even kennis met juffrouw Isabella Walgreef, de kamenierster van Mevrouw en een andere dienstbode, die in het bijzijn van Mevrouw Sara Mendes da Silva-Mendes Da Costa verklaarden alles oprecht te hebben opgegeven.

Het perkamente protocol van de notaris slaat dicht en wij vernemen weinig of niets weer van Hartevelt, waarvan het ons vergund was even een kijkje voor twee eeuwen te nemen. Na het overlijden van de heer des huizes in 1740 bleef Mevrouw er nog op wonen en toen in 1748 Mevrouw Ribca Mendes Da Silva, gehuwd met Joseph Suasso de Lima als enigste erfgename⁹⁾ over was machtigde zij haar echtgenoot om Hartevelt te verkopen.

Jan Mijn, Heer van Spanbroek werd er voor f 5900.— de nieuwe eigenaar van en zo wisselde het statige 17de eeuwse huis steeds weer van eigenaars, zonder dat het er op Hartevelt veel veranderde¹⁰⁾.

⁹⁾ David Pinedo da Silva verklaarde op 26 Mei 1769 voor notaris van Someren, dat zijn grootvader David Mendes da Silva bij testament van 2 Mei 1737 (notaris Jan Barets te Amsteradm) zijn dochter Ribca tot universeel erfgename benoemd had.

¹⁰⁾ Voor de aanleg van het Merwedekanaal werd een stuk van de grond van Herteveld afgescheiden; bij die gelegenheid werden ook een paar oude tuinbeelden opgegraven. Herteveld is aan de achterzijde, wat contouren betreft, onbeschadigd en zo kan men het van deze zijde als enigste buiten aan de Vecht vanuit de trein Utrecht—Amsterdam het beste nog bewonderen.

Tot ook de 19de eeuw het huis in de toen heersende wansmaak betrok; toen verloor ook Hartevelt (van nu af „Herteveld” geheten) 't statige karakter. Toen Lutgers er in 1839 zijn krijttekening van op steen tekende, bestond de oude voorgevel en indeling nog. Alleen men had de 17de eeuwse glas in loodramen met hun kruiskozijsen verwijderd en er kozijnengaten voor acht grote glazen in de gevel gebroken, het bovenlicht van de ingang verviel en hier kwam het balkon voor het venster daarboven. De statige inrijpoort werd weggebroken en het hek met andere tuinvazen naar de rechterzijde voor „de steeg” geplaatst, voortaan de toegang tot het huis terzijde over het bruggetje te bereiken. Links zien wij het theehuis en rechts achter de geschoren haag het koetshuis.

Maar ook dit werd te ouderwets gevonden en men brak de gehele gevel af. Eén gladgepleisterde gevel met dertien geesteloze grote vensters, waarbij een wanstaltige daklijst nog 't uitzicht op de vier kloek-sprekende schoorstenen belemmert werd met een toegangsdeur van louter glas aangebracht. Men had de smaak verloren van het besef, dat een bouwsel zich aan de omgeving behoort aan te passen en niet de omgeving door al te groote opdringerigheid mag overtreffen.

En zo heeft het nu gesloten Herteveld van thans in het uiterlijk weinig of niets meer gemeen met het oude stemmig-statige Hartevelt.

Maar men vindt er nog de prachtige hal, de oude tuinvazen aan de ingang, ter zijde het oude theehuis met de kleine ruitjes naar het dorp gericht, nog is er de eeuwenoude moestuin en het donker-groen oude geboomte rondom de stille vijver, waarbij twee witte 18de eeuwse tuinbustes (juist als bij het hek van „Vechtoever”) staan te dromen, zoals het gehele buiten daar tussen het oude geboomte rondom de vereenzaamde Vechtstroom tegenover het oude prachtige hek van „Doornburgh”, ligt in de stemmige-rustige schoonheid overtoegen met 't waas van eeuwen, van het verlaten Vechtlandschap.

Dr. JAC. ZWARTS.

De „Laan van Niftarlake” te Tienhoven.

Het was een groote gebeurtenis voor de gemeente Tienhoven, toen op Vrijdag den 16den September 1938 de verbeterde dorpsweg geopend werd door den Commissaris der Koningin in de provincie Utrecht, Jhr. Mr. Dr. L. H. N. Bosch Ridder van Rosenthal. Reeds al te lang hadden de dorpsbewoners zich moeten behelpen met een grintweg, den Looydijk, welke groote bezwaren met zich bracht vooral in den regentijd. Jaren lang had men zich beijverd om dezen dijk te verbeteren. Thans zijn deze pogingen schitterend bekroond! Een klinkerweg van 1 Kilometer lang is aangelegd, welke de geheele gemeente doorsnijdt. Ook een nieuwen naam aachte de Burgemeester, de Heer A. A. van den Hoorn, thans gewenscht en het was de dokter van Tienhoven, de Heer T. van 't Einde, die de aandacht vestigde op den naam van Niftarlake, in welke gouw Tienhoven gelegen is. Zoo werd de Looydijk in het vervolg genoemd met den historischen naam: Laan van Niftarlake.

Van vele gebouwen wapperde op den feestdag de vaderlandsche driekleur; eerepoorten prijkten aan het begin en het einde van den vernieuwden weg en toen het groote oogenblik van de opening dichtbij gekomen was, stonden Burgemeester, Wethouders en Raadsleden met vele genoodigden aan de Maarsseveensche grens, omgeven door talrijke dorpelingen en de plaatselijke vereenigingen met hare vaandels.

Precies om halfvier was de Commissaris der Koningin aan het begin van den weg aangekomen en hield de Burgemeester de volgende rede:

„Mijnheer de Commissaris der Koningin, Dames en Heeren.

Namens den Raad der gemeente Tienhoven roep ik U allen een hartelijk welkom toe aan de grens dezer gemeente. De Raad geeft U, Mijnheer den Commissaris, de verzekering, dat

uwe tegenwoordigheid op hoogen prijs wordt gesteld en het zeer gewaardeerd wordt, dat Uwe Excellentie de plechtigheid van de openstelling van den zoo grondig verbeterden dorpsweg wilt verrichten.

Tienhoven is in vlaggentooi, omdat thans de Heer Commissaris der Koningin — als drager van het hoogste gezag in deze provincie — de gemeente met een bezoek wil vereeren. Tienhoven is in feestdos, als teeken van vreugde, dat nu de afsluitperiode van den Looydijk is geëindigd. Tienhoven is in blijde stemming over de totstandkoming van een verbeterden wegtoestand. Tienhoven is dankbaar jegens velen en heeft die dankbaarheid op duidelijke wijze in rijm vertolkt aan beide einden van de kom van het dorp. Jegens de Provincie, die door een financieele bijdrage den beslissenden stoot voor deze verbetering heeft gegeven. Jegens het Werkfonds 1934, voor de zoo gunstige leeningsvoorwaarden en overigens in den persoon van Ingenieur Bos te Amersfoort voor de zoo ruimschoots verleende medewerking. Jegens vele ingezetenen, die door min of meer belangrijken, kosteloozen grondafstand den weg, en niet in het minst de brugverbreding, mogelijk hebben gemaakt of op andere wijze hebben bijgedragen tot verhooging van het landelijk schoon.

Den Raad en in het bijzonder de Wethouders ben ik erkentelijk voor den ontvangen steun; de voorbereiding — waaraan de helaas overleden Wethouder Verhoef een werkzaam aandeel heeft gehad — eischte de noodige zorg. Ik dank U, Mijnheer Koornwinder, voor de wijze, waarop gij het dagelijksch toezicht over dit werk hebt uitgeoefend en voor uw interesse voor de dorpsverfraaiing; er waren tal van moeilijkheden te overwinnen; het verkrijgen van den gelen steen vormde hierin wel het hoogtepunt. Ook den aannemer J. de Rooy te Vleuten en den overigen medewerkers, w.o. verschillende Tienhovensche werkloozen, komt een woord van dank toe voor de keurige afwerking van het geheel; sommigen hunner zijn in het vuur en in het water geweest, respectievelijk door aanraking van het bovengrondsch laagspanningsnet en een auto-ongeval, doch gelukkig zijn de gevolgen hiervan tot hevigen schrik beperkt gebleven.

Het jaar 1938 blijft voor onze vaderlandsche geschiedenis gekenmerkt als het Koninklijk Jubileumjaar; voor onze dorps-

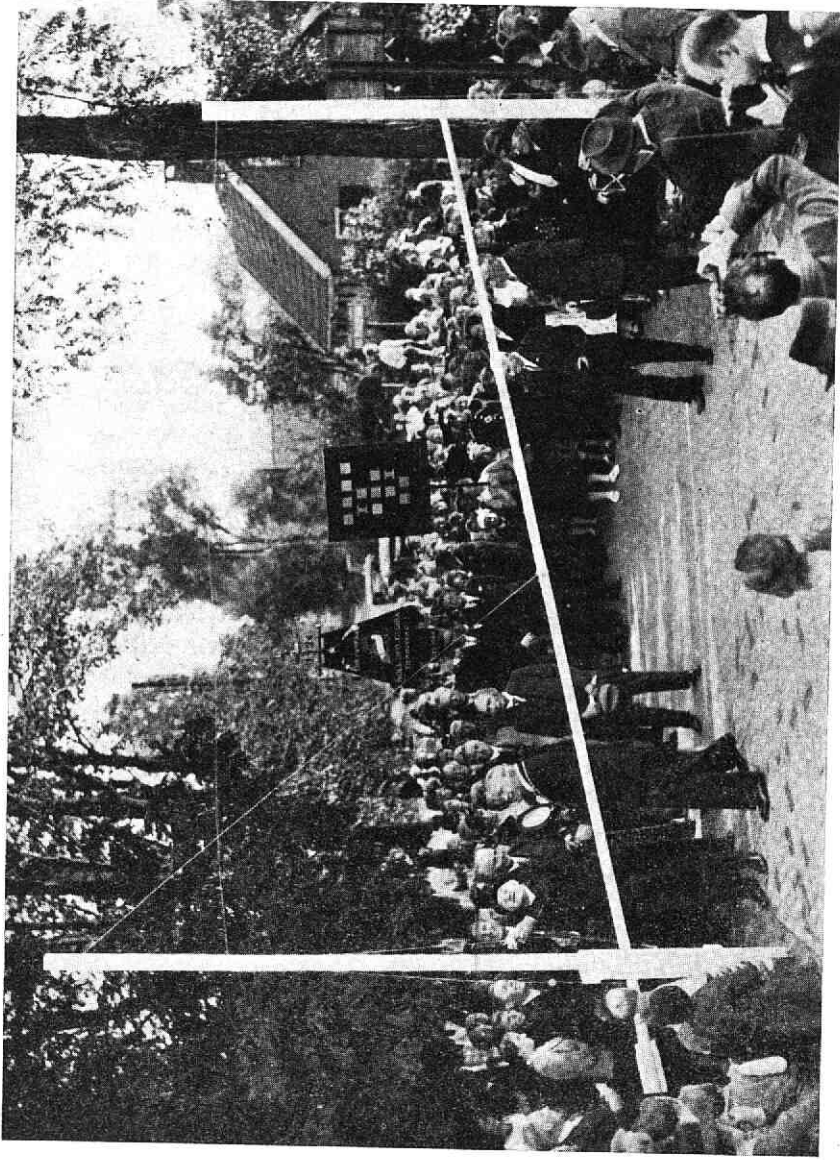
historie heeft het beteekenis als het jaar, waarin het grint-tijdperk werd vervangen door het steenen tijdperk.

Ik zou onvolledig zijn, wanneer nog niet werd genoemd, hetgeen het Wittebrug-Comité heeft verricht in het belang van het aanzien van het dorp. Ik spreek den wensch uit, dat de eenheid van kleur in de bruggeleuning en een brug mogen vormen voor de bevordering van de eenheid in de dorpsamenleving. Moge het uiterlijk aspect van het dorp in kleuren-symboliek, die aan het groen van het Westen en het wit van het Oosten kan worden toegekend, verheffenden invloed uitoefenen op het innerlijk van de dorpingen.

De veranderde Looydijk maakt aanspraak op een andere benaming, terwijl ook de bruggen een aanduiding zullen verkrijgen. De door den Raad aan den weg gegeven naam vindt u vermeld op het nog omsluisde bord en moge ik mijn Vrouw uitnoodigen tot onthulling daarvan over te gaan. Laan van Niftarlake zoo zal onze dorpsweg heeten. Deze nieuwe naam herinnert aan het oude gebied en heeft historische beteekenis. Er bestaat een oud stuk van het jaar 722, waarin de naam Niftarlake voorkomt als naam van deze streek. Ons land was toen verdeeld in gouwen. Tienhoven lag in de gouw Niftarlake. Er woonden Friezen; Oostelijk werd Niftarlake begrensd door de gouw Flethite met Amersfoort als hoofdplaats. Niftarlake beteekent; nabij (niftar) de grens (lake). De aan de bruggen gegeven namen zijn reeds op bordjes daarop aangebracht.

Mag ik thans U, Mijnheer den Commissaris, verzoeken, Tienhoven de eer te willen aandoen door opheffing van den afsluitboom, den nieuwen weg op officieele wijze voor het verkeer open te stellen?"

Zijne Excellentie, het woord nemende, gaf te kennen, met genoegen aan 't verzoek van den Burgemeester te willen voldoen, wees er op, dat deze weg in moeilijke tijdsomstandigheden tot stand is gekomen en sprak den wensch uit, dat hij langen tijd een zegen moge blijken te zijn voor de inwoners van Tienhoven. Hierop verrichtte Z. Exc. de opening door aan een touw te trekken, waardoor de afsluitboom omhoog ging en twee Nederlandsche vlaggen zich ontplooiden. Mevrouw van den Hoorn—Nieuwenhuis had tijdens de rede den nieuwen naam van den weg onthuld. Hierna begon onder de opwekkende

De officieele opening van de Laan van Niflarlake. Op den voorgrond: v.l.n.r. Z.Exc. de Commissaris der Koningin, trekkend den afsluitboom omhoog; de Burgemeester van Tienhoven met ambtsketen; de Voorzitter van het Oudheidkundig Genootschap Niflarlake.

tonen van het plaatselijk fanfare-korps de eerste, de officieele wandeling ter bezichtiging van den geheelen weg. De eerepoorten, aan het begin en het einde van de laan opgericht, prijkten met de volgende rijmpjes:

Dank zij 't Provinciaal Beleid,
Is 't dorp nu van stof bevrijd,
't Werkfonds hielp er verder mee,
De dijk werd laan, Hoera, Hoezee!

en

Dank zij vrijwillig grondafstand,
Werd weg, met brug verbreed, beplant.
Beklinkerd met een band ter zij,
En werkloozenhulp er bij.

De drie nieuwe bruggen, welke erin zijn aangelegd, dragen de namen: Verhoefbrug, Burgemeester van den Hoornbrug en Van 't Woutbrug. Ter halver wege stonden schoolkinderen, getooid met groen en bloemen der Tienhovensche plassen; zij hieven een driewerf hoera aan, toen het officieele gezelschap hun voorbijging. Aan het einde van den weg bracht de korfbal-vereeninging „O.V.V.O.” den vaandelgroet.

Hierna hield de Commissaris der Koningin audiëntie ten gemeentehuize, want deze opening was verbonden aan het ambtelijk bezoek, dat Zijne Excellentie aan de gemeenten zijner provincie pleegt te brengen.

Het lijdt geen twijfel of de leden van Niftarlake zullen belang stellen in een weg, die met een hun zoo bekenden naam is genoemd, waarom hun dit verslag door een bij de plechtigheid genoodigd ooggetuige wordt aangeboden.

J. W. VERBURGT.

Het Slot Goudesteyn aan de Vecht te Maarssen

door Jan van der Heyden (1637-1712).

Op de in dit jaar te Rotterdam gehouden tentoonstelling „Meesterwerken uit vier eeuwen 1400—1800” was ook de landschap- en architectuurschilder Jan van der Heyden met enkele stukken vertegenwoordigd, waaronder ons trof een paneeltje (48,5 x 60,5) getiteld in den Catalogus „Slot Goudesteyn aan de Vecht (No. 86).

Deze schilder zocht mede zijn kracht in het landschap met gebouwen, en bezat een scherpe opmerkingsgave. Woltman prees hem daarom met deze uitspraak: „Mon kann fast die Backsteine seinen Häuser, die Blätter seinen Bäume zählen”. Zijn voornaamste werken stellen stadgezichten voor, welke men in de grootste Musea van West Europa terugvindt. Daarom is het ook belangrijk voor de historische kennis van de oude buitenplaats Goudesteyn onze lezers op de hoogte te brengen met dit stuk, dat voor de tentoonstelling was afgestaan door den Heer E. A. Veltman, te Bloemendaal.

Het spreekt van zelf, dat op dit schilderij niet het tegenwoordige uit 1754 dateerende Goudesteyn wordt voorgesteld. Het vroegere Goudesteyn wordt ons beschreven als „een vrij eenvoudig huis van ééne verdieping”, met een koepeltorentje, waar de dichter Rotgans opklom om van het schoone vergezicht te genieten. Ook de steenen koepel op den hoek is verdwenen. Door den in hangslot vastgelegden afsluitboom krijgt het huis nog meer zijn landelijk karakter en de figuren, volgens den Catalogus van de hand van Adriaen van de Velde, geven ietwat fleurigheid en leven aan het tafereel. De schrijver Craandijk merkt dan ook terecht op: „In het tegenwoordige Goudesteyn is van het oude niet veel meer over. Wat er van het oude nog over is, is wellicht het schaduwrijk geboomte. Althans er staat schoon hout op de plaats, die stellig niet minder dan vroeger tot de sieraden van de Vecht behoort”.

A. E. RIENTJES.

De Commissie voor de Vecht en het O. en W. Plasgebied.

„De veel bezongen schoonheid van de Vecht schijnt „nog niet voldoende veilig gesteld te zijn, er is althans „onlangs een commissie gevormd voor de Vecht- „streek en voor de Plassen ten Westen en ten Oosten „van de Vecht, met het doel, voor natuur- en dorps- „schoon te waken”.

Aldus werd de oprichting der bovengenoemde commissie, waaraan „Niftarlake” den stoot gaf, verleden jaar in het Bondsorgaan van Heemschut vermeld.

Waar deze commissie zelfstandig werkt, en de leden van ons O. G. ongetwijfeld belang stellen in haar geschiedenis, moge het eerste jaarverslag hier volgen:

Het was een goede gedachte, naar voren gebracht op de Jaarvergadering 1936 van het Oudheidkundig Genootschap „Niftarlake”, om een actie te gaan voeren tot behoud van het natuurschoon in de Vechtstreek en omgeving.

Dat de behoefte, iets te doen om het zeer bijzondere karakter onzer streek te behouden, door zeer velen werd aangevoeld, bleek al aanstonds, toen op initiatief van „Niftarlake” op 12 September 1936 in Hôtel de „Harmonie” te Maarssen een vergadering werd belegd, waartoe verschillende vereenigingen uitgenoodigd waren, om van gedachten te wisselen over de vraag, hoe het beste de belangen der Vechtstreek konden worden gediend.

Direct werd met de vertegenwoordigers dier vereenigingen reeds contact verkregen en nog dienzelfden middag een Commissie opgericht.

Op deze en de daarop volgende vergadering 14 Nov. 1936, gehouden in hôtel „Terminus” te Utrecht, traden diverse vereenigingen en bonden alsnog toe en later werd dit aantal zelfs nog uitgebreid, zoodat onze Commissie, die op de tweede

vergadering den naam kreeg van: „Commissie voor de Vecht en het Oostelijk en Westelijk Plassengebied”, is samengesteld uit veertien vereenigen, t.w.:

1. Bond „Heemschut”, vertegenwoordiger: de Heer Ir. W. Burdet.
2. Provinciale Utrechtsche Welstands-Commissie, de Heer G. Adriaans, Architect B.N.A.
3. Bond Nederlandsche Architecten, de Heer Ir. A. J. van der Steur.
4. Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten, de heer H. Cleyndert Azn.
5. V.V.V.B.N. „De Vechtstreek”, de Heer J. D. Bastert.
6. Oudheidkundig Genootschap „Niftarlake”, de heeren Dr. Mr. J. W. Verburgt, W. Wymstra, Arch. B.N.A. en J. Trouw.
7. Nederlandsch Instituut voor Volkshuisvesting en Stedebouw, de Heer Mr. J. Vink.
8. Kon. Ned. Toeristenbond A.N.W.B., Afd. Water-toerisme, de Heer Ir. J. Loeff.
9. Utrechtsch Landschap, de heer Mr. W. I. Doude van Troostwijk.
10. Stichting „Curtevenne”, de Heer Bern. A. van Beek, Kunstschilder.
11. Prov. Utr. Bond van Vreemdelingenverkeer, de Heer J. C. Wilbrennick.
12. Nederlandsche Heide Maatschappij, de Heer Dr. G. Houtzagers.
13. Staatsboschbeheer, de Heer Ir. G. A. Overdijkink.
14. Advies-Commissie Noord-Holl. Gemeenten voor Bouwontwerpen en Uitbreidingsplannen, de Heer Ir. P. K. van Meurs.

terwijl in onze Commissie zitting namen de Burgemeesters van: Abcoude-Baambrugge en Abcoude-Proostdij, de Heer Mr. A. L. des Tombe. Loosdrecht, de Heer Jhr. Q. J. van Swinderen, Maarssen en Maarsseveen, de Heer M. H. Eggink, Vinkeveen en Waverveen, de Heer G. E. Mühlradt, als vertegenwoordigers der plaatsen, welke ongeveer het grensgebied van onze actie vormen.

Het terrein, waarover de belangstelling der Commissie zich uitstrekt, werd bepaald als volgt:

de geheele Vechtstreek,
de Loosdrechtsche en Tienhovensche Plassen (Oostelijk Plassengebied),

de Vinkeveensche en Proostdijer Plassen (Westelijk Plassengebied),

Abcoude met het Gein en Botshol,
waaronder vallen de vijf en twintig volgende gemeenten:

Abcoude-Baambrugge en Abcoude-Proostdij, Achttienhoven, Ankeveen, Breukelen-Nyenrode, Breukelen-St. Pieters, Kortenhoef, Loenen, Loenersloot, Loosdrecht, Maarssen, Maarsseveen, Muiden, Nederhorst den Berg, Nigtevecht, Ouder-Amstel, Ruwiel, Tienhoven, Utrecht, Vinkeveen, Vreeland, Weesp, Weespercarspel, Westbroek, Zuilen.

De taak der Commissie zou zijn: zich actief te betoonen, door praktisch op te treden als de streek bedreigd wordt, voortdurend paraat te zijn en middelen te beramen, om het gestelde doel te bereiken.

Getracht werd, medewerking te verkrijgen van alle aangesloten vereenigingen en bonden.

Een Werk-Comité, bestaande uit acht personen, werd door de tweede vergadering op 14 November 1936 gekozen en voor de eerste maal namen daarin zitting de Heeren: Dr. Mr. J. W. Verburgt, die als voorzitter fungeert, G. Adriaans, Mr. W. I. Doude van Troostwijk, Ir. J. Loeff, Mr. A. L. des Tombe, J. Trouw, W. Wijmstra, terwijl Mejuffrouw W. F. Grevensstuk zich bereid verklaarde, het Secretariaat waar te nemen. Onlangs heeft de Heer Ir. Loeff zich beschikbaar gesteld voor de functie van Vice-Voorzitter, waartoe hij door het Werk-Comité gekozen was.

Het Werk-Comité nam direct met veel ambitie zijn taak ter hand en vergaderde (behalve in de zomermaanden) elke maand. Reeds kwamen op die bijeenkomsten de volgende onderwerpen in behandeling:

a. Allereerst vond het Werk-Comité noodig, om aan de Gemeentebesturen mededeeling te doen van de oprichting der Commissie. Het behoeft geen betoog, dat in deze mededeeling verscholen lag een vriendelijk verzoek, de bedoeling van onze Commissie te waardeeren en vriendelijk gezind te zijn.

b. Een voorname factor voor het behoud van het karakter onzer streek, waarnaar onze belangstelling uitgaat, is wel het

tot stand komen van nieuwe bouwwerken. Een nadere informatie bij de Provinciale Utrechtsche Welstands-Commissie gaf ons al direct den indruk, dat niet alle gemeenten gebruik maken van de adviezen, die door de P.U.W.C. worden verstrekt. Onze Commissie meent, dat, wanneer alle gemeentebesturen van dat bureau gebruik maakten, er voor onze streek veel goeds bereikt kon worden. In verband hiermede verklaarde de P. U. W. C. zich bereid, om het wekelijksch zittingsuur in plaats van te Amersfoort te Utrecht te houden. Hiervan werd aan de verschillende gemeentebesturen mededeeling gedaan, terwijl wij deze gelegenheid benutten, om geheel op de hoogte te komen van de wijze, waarop de gemeentebesturen ten opzichte van het verleen van bouwvergunning handelen. Ook hebben eenige leden van het Werk-Comité, door afzonderlijke bezoeken aan Burgemeesters gebracht, succes in deze kunnen bereiken.

Het is ons wel gebleken, dat dit onderwerp voor ons nog jarenlange zorg zal vereischen.

Intusschen is onlangs van de P.U.W.C. bericht ontvangen, dat zij gereorganiseerd wordt. Met nog meer aandacht zal onze Commissie thans den gang van zaken volgen, waar gebleken is, dat dit onderwerp bij de Dagelijksche Gemeentebesturen nog niet die aandacht heeft, die het verdient.

Het werkgebied onzer Commissie strekt zich, behalve over de Provincie Utrecht, óók uit over een deel van Noord-Holland. Dientengevolge stellen wij het op prijs, dat de Noord-Hollandsche Advies-Commissie voor Bouwontwerpen en Uitbreidingsplannen tot onze Commissie is toegetreden. Het Werk-Comité zoekt ook met dit bureau samenwerking, en natuurlijk werd ook aan de in ons gebied liggende Noord-Hollandsche Gemeenten een verzoek om inlichting gedaan.

Verder is voor ons werkgebied belangrijk, het al of niet bewoond zijn der buitenplaatsen aan de Vecht.

De belangstelling daarvoor vindt zijn oorzaak in het feit, dat ons ter oore kwam, dat er vele leeg stonden. Aan de verschillende gemeenten werd dienaangaande verzocht, ons inlichtingen te verschaffen, en het resultaat is als volgt:

In Vreeland „Vredehorst”, thans reeds weer bewoond, van eigenaar veranderd;

in Loenen „Beek en Hoff” en „Vijve:hoff”, eerstgenoemde buitenplaats onbewoond door overlijden van den eigenaar,

laatstgenoemde door overlijden en daarop gevolgden industrieelen aankoop;

in Breukelen geen;

in Zuilen geen;

in Maarssen „Bolenstein" en „Doornenburg" (Maarsseveen), eerstgenoemde wegens overlijden, de tweede om financiële redenen.

Hieruit blijkt wel, dat het aantal onbewoonde buitens gelukkig niet zoo groot was, als oorspronkelijk gedacht werd. Het onderwerp op zichzelf is voor onze streek van groote beteekenis, en wel waard, in het middelpunt onzer belangstelling te blijven. Ons Comité zal in deze diligent zijn.

c. Het behoud van het karakter van ons werkgebied is van overwegend belang en we meenden, dat dit onderwerp speciaal moest worden behandeld in een vergadering van het Werk-Comité op 11 Mei 1937, met afgevaardigden van de Advies-Commissie, Heemschut, P.U.W.C. en B.N.A. In de eerste plaats is hierbij gebleken, dat onze Commissie van een juiste structuur is, omdat bij diverse belangrijke onderwerpen direct contact met de bevoegde instanties kan worden verkregen. Zooals op die bewuste vergadering bleek, en door architect Wieger Bruin naar voren werd gebracht, was het een verheugend verschijnsel, dat ook een buitenambtelijke Commissie zich met dit vraagstuk bemoeit. Het vraagstuk der schoonheidszorg werd in al zijn geledingen aangesneden en vele misstanden naar voren gebracht. Op welke wijze de bevoegde architect ook op het platteland zijn intrede zal kunnen doen is een onderwerp, waarmede de Commissie zich zal blijven bezig houden. Te zijner tijd hopen we U daarover concreter mededeeling te kunnen doen.

In dit verband mogen we dankbaar melding maken van de extra „Vechttuitgave" van het Bouwkundig Weekblad, waarmede onze belangen zoozeer gediend waren, hetgeen ook dit werkjaar gebleken is door de ruime beschikbaarstelling van extra-overdrukken, aan de bezoekers van onzen Landdag uitgereikt.

Naast het onderwerp „Bauberatung" vroeg in het bijzonder onze aandacht de wijze, waarop de uitbreiding in de betreffende gemeenten tot stand kwam. De gemeenten toch beschikken niet steeds over goede uitbreidingsplannen, waarom ons

Werk-Comité meende, deze aangelegenheid in breder verband te moeten behandelen. Het was tevens noodig, in nauwer contact te komen met de tot ons werkgebied behorende gemeentebesturen, dus grepen we dankbaar de gelegenheid aan, om op het ons door den heer J. Goudstikker op 29 April 1937 belangeloos ter beschikking gestelde Kasteel „Nyenrode” een landdag te organiseren. Zéér groot was de belangstelling van vele vooraanstaande vertegenwoordigers van openbare en andere officieele lichamen. Op de agenda van dien dag kwam voor een inleiding van onzen Voorzitter, Dr. Mr. Verburgt, die op een zeer verzorgde wijze met lichtbeelden de „Historische Vecht”, de „Ridderlijke Vecht”, de „Zegepralende Vecht” en de „Kwijnende Vecht” onder de aandacht der aanwezigen plaatste.

Niet minder actueel was de lezing van Ir. P. K. van Meurs, die als onderwerp had gekozen. „Stedebouwkundige Regeling en de Vechtstreek”, en aandrang op samenwerking en overleg tusschen de gemeentebesturen der Vechtstreek.

De Heer Goudstikker ontwikkelde daar zijn plannen voor een eventueele tentoonstelling in een causerie over de Zegepralende Vecht. Wij meenden, dat het niet op onzen weg lag, om met de uitvoering dezer plannen mede te gaan.

Reeds op 9 Juni d.a.v. werd door het Werk-Comité weder contact met den heer Van Meurs gezocht, (die inmiddels als vertegenwoordiger van de Advies-Commissie Noord-Hollandse Gemeenten voor Bouw-ontwerpen en Uitbreidingsplannen zitting had genomen in onze Commissie voor de Vecht) daar genoemde heer op den Landdag aan het slot zijner rede gezegd had: „Het is te hopen, dat deze bijeenkomst zal leiden tot samenwerking”. Op deze conferentie was het wenschelijk geacht, dat de verschillende Burgemeesters en Wethouders op een vergadering bijeengebracht, daar gelegenheid gegeven werd zich te uiten, om zoo mogelijk tot uitstippelen van hoofdlijnen te komen. De Heer Van Meurs stelde zich voor, nauwer contact te zoeken met de Vaste Commissie van Utrecht en Noord-Holland. Inmiddels is gebleken, dat vanuit de Vaste Commissie van Utrecht plannen in dezen geest werden overwogen. Het Werk-Comité blijft in deze aangelegenheid een belangstellende.

d. Dat het werkterrein van ons Comité veelzijdig is, blijkt ook uit de correspondentie, gevoerd met den A.N.W.B. over

de bewegwijzering van den verkeersweg voor fietsers van Utrecht naar de Vechtstreek, via de Inundatiekade. De A. N. W. B. zegde hier zijn medewerking toe.

Inmiddels werd met de gemeente Utrecht en de Nederlandsche Spoorwegen in overleg getreden, in verband met den toestand van dezen weg, het onderhoud daarvan en den invloed van de spoorwegen rondom Utrecht. Een en ander is in dit verslagjaar nog niet tot een einde gekomen.

e. Een belangrijke studie onzerzijds werd ter hand genomen inzake het tracé van den nieuwen Rijksweg No. 2 Amsterdam—Utrecht. Het feit, dat de vertegenwoordiger van de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten tevens lid is van den „Weg in het Landschap” droeg ertoe bij, om in deze vruchtdragenden arbeid te kunnen verrichten. De eerste stap was een excursie ter bestudeering van het tracé met het gevolg, dat een adres aan Z.Ex. den Minister van Waterstaat werd gezonden. Een zeer aangenaam contact ontstond met de vertegenwoordigers der Regeering, de Rijksambtenaren van den Waterstaat, den Heer Ir. Wentholt te Den Haag. Dat contact leidde weer tot een gezamenlijke excursie van de Heeren van den Rijkswaterstaat en onze Commissie. Aardig is in dit verband, om te vermelden, dat voor deze excursie voor het berijden der auto's langs de veel te smalle wegen de toestemming moest worden gevraagd bij den Provinciaal Waterstaat.

Onze bezwaren gingen in hoofdzaak tegen het tracé dicht bij het dorpje Ter Aa.

Het is voor ons Comité een aangename gedachte, dat wel ten eerste gebleken is, dat de Rijkswaterstaat bij den aanleg van wegen rekening zal houden met het zeer bijzondere karakter onzer streek. In hoeverre aan ons hoofdbezwaar zal kunnen worden tegemoet gekomen moeten we afwachten, al is het zeer geruststellend, hetgeen we mochten vernemen in antwoord op ons request, dat zooveel mogelijk rekening zal worden gehouden met onze bezwaren en in overleg met de Commissie van Overleg voor de Wegen zal gehandeld worden.

De excursie, voor deze zaak ondernomen, zal ons Comité steeds in aangename herinnering blijven, terwijl ook een woord van dank niet mag achterwege blijven aan de Directie van den A.N.W.B., die zoo vriendelijk was, na afloop het kantoor van den Bond te Amsterdam ter beschikking te stellen voor een vergadering.

f. Zoo werd ook de aandacht geschonken aan den bestaanden Rijkstraatweg Amsterdam—Utrecht. Aan die besprekingen werd deelgenomen door de Heeren Cleyndert, Houtzagers en Overdijkink. Het Comité maakte zich ongerust over het toenemende verdwijnen van veel boomen, het plaatsen van betonpalen, enz., wat den indruk gaf, dat deze weg tegen den tijd, dat hij niet meer als Hoofdverkeersweg dienst zal behoeven te doen, óók als recreatieweg weinig meer zal beteekenen. De Heer Mr. Doude van Troostwijk had zich daaromtrent al eens met Ir. Bakker verstaan, die wel had laten doorschemeren, dat alleen gedaan werd, wat de occasion meebrengt, doch wanneer het geld moet kosten, er geen sprake is van nieuwe beplanting. Onze vrees bleek dus niet ongegrond. Het verdwijnen van geboomte wordt van Waterstaatszijde niet betreurd, naar het schijnt, omdat geconstateerd was, dat door het betere uitzicht minder auto-ongelukken voorkomen.

Onze Commissie betreurt echter dezen gang van zaken, omdat op deze wijze het natuurschoon geheel wordt opgeofferd aan het verkeer. De algemeene verzorging van de beplanting langs de wegen vraagt steeds onze aandacht dientengevolge heeft onze Commissie zich onlangs tot den Provinciaalen Ingenieur van den Waterstaat gewend, en de wenschelijkheid geuit, zich van den landschaps-architect te doen voorlichten. Verwezen werd naar Staatsboschbeheer en P.U.W.C., deze laatste in verband met de kunstwerken. Vooral de Provinciale Weg-aanleg door de Loosdrechtsche Plassen en de Mijdrechtsche be dijkingen werden als een slecht voorbeeld aangehaald. Het Comité heeft mede op goeden wegaanleg in Noord-Holland gewezen, waar de deskundige op beplantingsgebied wèl tijdig wordt gehoord.

Ook vroeg in dit verband onze aandacht de verharding der tertiaire wegen. Met bijzonderen dank gewagen wij van een ons verstrekt keurig rapport van de maatschappij „Bitumenweg”, dat ons van grooten dienst kan zijn.

g. Ook vroegen diverse plassen onze aandacht. Lang niet denkbeeldig was het gevaar voor drooglegging van „Botshol”. Het behoeft geen betoog, dat het Comité zich ook in deze niet onbetuigd heeft gelaten.

Ook het bederf van natuurschoon door de ongelimiteerde bebouwing aan de Breukelerveensche Plassen was een punt onzer agenda. Met den Burgemeester van Breukelen werd terzake geconfereerd.

h. Onze bijzondere belangstelling had wel het „Zandzuigen”, speciaal wat betreft den Spiegelpolder. Een adres werd verzonden aan Gedeputeerde Staten van Noord-Holland, inhoudende verzoek, voortaan geen ontheffing te verleenen van de bepaling in art. 2 der Plassenverordening Noord-Holland inzake verlaging van den bodem der wateren ten behoeve van zandwinning.

Dit onderwerp is van breeden omvang, omdat het zandzuigen zich op verschillende wijze openbaart. Waar noodig, zal dan ook door ons worden geageerd.

In dit verband worden de Plassenverordeningen nader door ons bestudeerd.

i. De kwestie van het Vreemdelingenverkeer maakte ook een punt onzer besprekingen uit. Bijzonder aangenaam was het, op een onzer vergaderingen de vertegenwoordigers der vereenigingen van vreemdelingenverkeer te mogen begroeten, waaronder den nieuwen Directeur van het Verkeershuis te Utrecht, den Heer Wilbrenninck.

In deze vergadering kwam wel zeer tot uiting, dat een eventuele propaganda voor dit doel met bijzondere zorg moet geschieden, omdat het karakter en de geest van onze streek een zeer aparte is.

In dit verband mogen we met groote dankbaarheid gedenken de gelegenheid voor propaganda, welke de A.N.W.B. ons bood, door het extra „Vechtnummer van den Toeristenkapioen” d.d. 8 Mei van het vorige jaar, waarin artikelen van eenige onzer Commissieleden werden opgenomen, verduidelijkt door illustraties, met welke uitgave de Vechtstreek onder de aandacht van zeer velen is gebracht.

Ook de pers mag niet worden vergeten, die bij verschillende gelegenheden verslag van onze vergaderingen uitbracht en artikelen wijdde aan de schoone Vecht. Ook deze heeft onze actie daarmede zéér gesteund.

Aan alle vertegenwoordigers der Vereenigingen mag een woord van dank bij dit overzicht niet ontbreken. De medewerking van U allen wordt zeer gewaardeerd. Ook voor het vervolg moge ik een beroep doen op Uw aller steun bij onze actie voor het behoud van het geheel aparte karakter onzer schoone Vechtstreek.

De Secretaresse:

W. F. GREVENSTUK.

Baambrugge, 5 Maart 1938.

Gegevens omtrent de Geschiedenis der Vechtstreek in het Rijks-Archief te Utrecht.

Op verzoek in de jongste algemeene vergadering tot mij gericht moge hier in het kort het daar door mij gesprokene worden gereleveerd.

De aanleiding was een vroegere vraag van een der leden of niet een lijst kon worden verkregen van al wat er in het Rijks-Archief te Utrecht omtrent de Vechtstreek en haar geschiedenis aanwezig is. Aan dit verzoek is onmogelijk te voldoen en daar de vrager en wellicht vele leden met hem geen begrip van deze Rijksverzamelingen hebben is het goed hiervan iets te vertellen.

Het Rijks Archief te Utrecht is eigenlijk *geen* verzameling zoals velen menen, van historisch bedoelde aantekeningen d.w.z. de stukken zijn niet *bestemd* om als historische bron te worden gebruikt. Het omvat in hoofdzaak de *administratie* van de overheidsorganen in de Provincie, voor zover die vóór 1813 zijn bewaard gebleven. Hoewel deze stukken niet bestemd zijn om als historische bron te dienen, daarom hebben zij echter wel grote historische waarde, ook voor de Vechtstreek, ja, zij zijn de beste en schier onuitputtelijke bronnen voor de geschiedenis. Alleen het zoeken vergt nogal tijd, daar de oude administratie natuurlijk intact gelaten is en dus niet naar onderwerpen is gerangschikt. Bovendien moet men aan het 17de eeuwse schrift eerst wennen; dat van de 18de daarentegen is voor iedereen dadelijk te lezen.

Allerlei zaken betreffende de geschiedenis der Vechtstreek vindt men allereerst in de Resolutiën (d.w.z. de notulen) van de vóór 1813 souvereine Staten van Utrecht en de aparte serie van haar Gedeputeerden. Het zijn ontzaggelijk lijvige bundels, maar in het Gemeente Archief (in hetzelfde gebouw) bevindt zich een zeer omvangrijke index. Deze index is wel

niet volmaakt, doch iemand die een bepaald onderwerp er van inziet vindt er heel veel van zijn gading en de ene resolutie verwijst dan wel weer naar een andere.

Dan is er het gerechtelijk archief van alle Vechtdorpen, waarin men de overdrachten van buitenplaatsen en landerijen kan vinden eveneens het ganse bedrijf van Schout en Schepenen.

Verder is er het uitgebreide notariële archief der Vechtdorpen, een onuitputtelijke rijke bron voor het leven (vooral uit de 18de eeuw) van de Vechtstreek. Want al die deftige en minder deftige luiden hadden vele ruzies en veel krakeel. Welnu telkens als er herrie of een verkeerd woord gevallen was, toog men met de getuigen naar de notaris die alles (natuurlijk tegen goede betaling) in den brede beschreef en het procesverbaal door getuigen liet tekenen. Men staat verbaasd over de onbenulligheden waarmede men deze ambtsdrager bezig hield. Doch men begrijpt tevens dat deze protocollen een allerbelangrijkste bron vormen voor de kennis van het leven van de vroegere Vechtbewoners.

Hoewel veel protocollen bewaard zijn, is toch niet alles bewaard, wijl niet alle archiefdelen van de respectieve notarissen vóór 1813 aan het Rijk zijn overgedragen. Als bijv. notaris Johannes van Someren van Maarssen naar Utrecht verhuist, neemt hij al zijn Protocollen mede en zo vindt men deze bronnen in het Utrechtse Gemeente-archief waar niemand hen zou zoeken. Anderen daarentegen zijn verloren gegaan.

Een allerbelangrijkst bezit van het Rijks Archief te Utrecht is de immense topografische atlas, behelzende o.a. een respectabele collectie oude tekeningen, kaarten, kopergravures, litho's, etsen, photographiën enz. betreffende de Vechtstreek, alles keurig gecatalogiseerd en dus direct voorhanden. Wel heeft het Museum Flehite te Amersfoort de collectie Coenen van 's-Gravesloot, waarvan ik een kaartje van Maarsveen in het Jaarboekje van 1920 reproduceerde, en bezit het Paleis te Soestdijk nog de atlas van oude tekeningen van wijlen H. M. de Koningin-Moeder, waarvan er ook van de Vechtstreek (ik herinner mij bijv. van „Vijverhof" te Nieuwersluis de tekening, waarnaar de gravure in de Zegepralende Vecht is vervaardigd) maar dit alles verzinkt in het niet bij de prachtige Rijks Verzamelingen te Utrecht, die nog steeds worden aangevuld.

Tenslotte bezit het Rijks Archief nog een uitgebreide historische bibliotheek over de Provincie d.w.z. een van wetenschappelijke historische waarde; romans en verdere belletristische literatuur betreffende de Vechtstreek vindt men in de Utrechtse Universiteitsbibliotheek.

Natuurlijk zijn de kerkelijke archieven meest onder de kerkvoogden ter plaatse gebleven en veelal onder toezicht van de respectieve predikanten gesteld; het archief van de belangrijke Hoogduits-Joodse gemeente, die vroeger in Maarsseveen floreerde, is echter weder veilig opgeborgen in de brandvrije ruimten van het Rijks Archief te Utrecht. Ook de Waterschapsarchieven vindt men veelal ter plaatse onder toezicht van de Polderbesturen ondergebracht.

Ten slotte bezitten nog veel eigenaars van kastelen en buitenplaatsen eigen familiearchieven.

Uit het bovenstaande blijkt wel dat de voornaamste bronnen voor de geschiedenis des Vechtstreek in het Rijks Archief op de Drift te Utrecht bewaard worden. Goed onderhouden en desnoods gerestaureerd wordt deze immense hoeveelheid bescheiden in brandvrije ruimten voortreffelijk bewaard voor volgende generaties. Het publiek heeft hier geen toegang, doch in de leeskamer staan de catalogi gereed en wanneer ge het nummer opgeeft komt het gevraagde aanstonds in het stemmig rustige vertrek, waar men het onderwerp waarvoor men belangstelling koestert, rustig kan bestuderen en copieren.

Dit is in het algemeen, zeer in het algemeen, wat men zo al kan onderzoeken en ik zou dit willen zeggen: Ieder lid van „Niftarlake” die over een onderwerp dat hem ter harte gaat wil schrijven, of er iets van wil weten (de lust om het gevondene vast te leggen komt dan van zelf wel) raad ik aan: ga naar het Rijks Archief te Utrecht dat voor ieder Nederlander op de werkdagen gratis geopend is. U zult er behulpzame ambtenaren vinden met jarenlange ervaring en een kennis van zaken, die u heel veel zoeken kan besparen en u zult er zelf plezier in beginnen te krijgen.

Moge dan vele jaarboekjes van „Niftarlake” van deze nieuwe onderzoekingen getuigen.

Dr. JAC. ZWARTS.

INHOUD

1. Naamlijst van het Bestuur en de Leden... ..	V
2. In Memoriam J. G. Th. Grevenstuk	XI
3. Jaarverslag van de Secretaresse	XIII
4. Rekening van den Penningmeester	XVII
5. Excursie naar Utrecht en Neerlangbroek	XVIII

I. Het Huis „Ter Meer" te Maarssen, door Pastoor A. E. Rientjes... ..	1
II. Het Huis „Oudaan" te Breukelen, door Mr. Dr. J. W. Verburgt	3
III. „Harteveld" te Maarssen, door Dr. Jac. Zwarts	7
IV. De „Laan van Niftarlake" te Tienhoven, door Mr. Dr. J. W. Verburgt... ..	25
V. Het Slot „Goudesteyn" aan de Vecht te Maarssen, door Pastoor A. E. Rientjes	31
VI. Eerste Jaarverslag van de Commissie voor de Vecht en het O. & W. Plassengebied, door Mej. W. F. Grevenstuk... ..	32
VII. Gegevens omtrent de Geschiedenis der Vecht- streek, door Dr. Jac. Zwarts	41
